

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

672 NUMARALI ŞER'İYYE SİCİLİNE GÖRE
DENİZLİ'DE SOSYAL HAYAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esat Erbil BAYKARA

İstanbul
Eylül-2024

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

672 NUMARALI ŞER'İYYE SİCİLİNE GÖRE DENİZLİ'DE
SOSYAL HAYAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esat Erbil BAYKARA

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ziya KAZICI

İstanbul
Eylül-2024

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İslâm Tarihi ve Sanatları Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Prof. Dr. Ziya KAZICI

Üye Doç. Dr. Mehmet ÖNCEL

Üye Prof. Dr. Gülgün UYAR

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Erhan İÇENER
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**672 Numaralı Şer’iyye Siciline Göre Denizli’de Sosyal Hayat**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tezi yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Esat Erbil BAYKARA

ÖNSÖZ

Araştırmamdaki her aşamada bana yardımcı olan değerli tez danışmanım Prof. Dr. Ziya KAZICI'ya, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca benden desteklerini esirgemeyen arkadaşlarıma ve aileme teşekkürlerimi sunarım. Araştırmamda Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları tarafından hazırlanan “672 Numaralı Denizli Şer’iyye Sicili” adlı çalışmanın incelemesini yaptım ve özellikle tereke kaydı tablolarını oradan atıf yaparak aldım. Bu sebeplerle çalışmayı hazırlayan değerli akademisyenlere teşekkür ederim. Araştırmamda kullandığım 672 numaralı sicil in orijinaline ait fotoğraflarını bana veren İSAM Kütüphanesine minnetlerimi sunarım. Ayrıca araştırmamda söz konusu sicil in transkripsiyonunu hazırlamamda yardımcı olan, Süleymaniye Yazma Eserler Müdürlüğünde çalışan Uzman Sadullah KAYA hocama da teşekkürlerimi sunarım.

Esat Erbil BAYKARA

İstanbul-2024

ÖZET
672 NUMARALI ŞER'İYYE SİCİLİNE GÖRE DENİZLİ'DE
SOSYAL HAYAT
Esat Erbil BAYKARA

Yüksek Lisans, İslâm Tarihi ve Sanatları

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ziya KAZICI

Eylül, 2024 - 76 + ix Sayfa

Bu çalışmanın konusunu 672 numaralı Denizli şer'iyeye sicili ışığında; Denizli'de sosyal hayatın nasıl olduğu, hangi olayların sosyal hayatı etkilediği ve sosyal hayat içerisinde kullanılan öğelerin neler olduğuna ilişkin bilgilerin tespiti oluşturmaktadır. Araştırma, Denizli'nin sosyal hayatı üzerine durmaktadır. Bu çalışmada araştırma yöntemlerinden “literatür taraması” kullanılmıştır. Bu araştırma yöntemine ek olarak “nitel araştırma” türü olan belge inceleme yöntemi de kullanılmıştır. İçerisindeki çeşitli tereke kayıtları, fermanlar vb. belgelerle Denizli'de o dönemin sosyal hayatı hakkında dinî, ailevî, siyasî, ilmî konularda bilgiler edinilmiştir. Denizli'de çeşitli unsurların yaşadığı ve bunların hayatı hakkında bilgiler tespit edilmiştir. Yeme içmeye yönelik çeşitli dükkanların o zamanda da olduğu, zenginliğin sadece erkeklere has olmadığı, bazı kadınların da zengin ve varlıklı olduğu ve mehirlerin genel olarak mehr-i mu'accel olarak ödenip altın mislinde olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Denizli, Sosyal Hayat, Şer'iyeye Sicili, Mahkeme Kayıtları, Tereke Kayıtları.

ABSTRACT
SOCIAL LIFE IN DENIZLI ACCORDING TO THE SHARIA
REGISTER NO. 672

Esat Erbil Baykara

Master, Islamic History and Arts

Thesis Advisor: Prof. Dr. Ziya KAZICI

September, 2024 - 76 + ix Pages

This study focuses on the social life in Denizli as illuminated by the 672nd Denizli Sharia Court Register, identifying the elements of social life, the events that impacted it, and the components used within it. The research emphasizes the social life in Denizli. The study employs a "literature review" as one of its research methods. Additionally, the document analysis method, a qualitative research type, has been utilized. Through various probate records, firmans, and other documents, information on religious, familial, political, and scholarly aspects of social life during that period in Denizli has been gathered. The study identifies those various elements coexisted in Denizli and provides insights into their lives. It was found that there were various shops related to food and drink at that time, that wealth was not exclusive to men—some women were also wealthy and prosperous—and that dowries were generally paid in the form of prompt dower (mehr-i mu'accel) and in the equivalent of gold.

Key Words: Denizli, Social Life, Sharia Registry, Court Records, Probate Records.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Tezin Problemi	3
1.2. Tezin Amacı	4
1.3. Tezin Önemi.....	4
1.4. Tezin Araştırma Yöntemi.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEHİRİN SİYASÎ DURUMU VE FİZİKÎ YAPISI.....	6
2.1. Siyasî Durum.....	6
2.1.1. İdarî Yönetim	7
2.2. Fizikî Yapı.....	8
2.2.1. Tespit Edilen Mahalle ve Köyler	9

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AİLE HAYATI VE MİRAS	11
3.1. Aile Hayatı	11
3.1.1. Nikah.....	12
3.1.2. Boşanma(Talâk)	14
3.2. Miras ve Tereke	15

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TOPLUM HAYATI	42
4.1. Toplumda Su Kültürü	43
4.2. Toplumda Asayışı ve Huzuru Bozan Fiiller	43
4.3. Toplumı Etkileyen Olaylar	46

BEŞİNCİ BÖLÜM

DİNÎ HAYAT VE VAKIFLAR	47
5.1. Dinî Hayat	47
5.2. Vakıflar	50

ALTINCI BÖLÜM

EKONOMİK HAYAT	55
6.1. Ticaret	55

SONUÇ	61
--------------------	-----------

KAYNAKÇA	63
-----------------------	-----------

DİZİN	67
--------------------	-----------

EK	73
-----------------	-----------

ÖZGEÇMİŞ	76
-----------------------	-----------

TABLolar LİSTESİ

İKİNCİ BÖLÜM

Tablo 3.1: Terzi Musa oğlu Ali'nin Terekesi.....	16
Tablo 3.2: ÂiŖe bint Muhammed'in Terekesi	17
Tablo 3.3: Hadice bint Ŗimender Mehmed'in Terekesi	18
Tablo 3.4: Antalyalı olan Zımmî Konstantin veled-i Yorgî'nin Terekesi	20
Tablo 3.5: Mehmed BeŖe ibni Hüseyin'in Terekesi.....	21
Tablo 3.6: Mehmed ibn-i Himmet'in Terekesi	22
Tablo 3.7: Dûhancı MemiŖ BeŖe'nin Terekesi.....	23
Tablo 3.8: Tekeli Mehmed bin Mustafâ'nın Terekesi	25
Tablo 3.9: Fâtıma bint el-Hâc Mustafâ'nın Terekesi	26
Tablo 3.10: ÂiŖe, Ümmügülsüm ve Havva'ya verilen hisse.....	32
Tablo 3.11: Kızı Fâtıma babasından hisse-i irsiyye ve mehrinden hisse ve altın nizâ'ından alacağı altmıŖ kuruŖ mukâbilinde verilenler.....	33
Tablo 3.12: Ahmed'e Babasından ve Vâlidesinin Terekesinden Verilenler.....	33
Tablo 3.13: Hacı Ali bin Polad Hacı Mehmed'in Terekesi	35
Tablo 3.14: Hacı Ali bin Polad Hacı Mehmed'in Terekesi-2	36
Tablo 3.15: Hacı Ali bin Polad Hacı Mehmed'in Terekesi-3	36
Tablo 3.16: Hacı Ali bin Polad Hacı Mehmed'in Terekesi-4	37
Tablo 3.17: Ümmü Gülsüm Hâtun'un Terekesi.....	38
Tablo 3.18: Babuçcu Zevcesi Hâtun'un Terekesi.....	39
Tablo 3.19: Değirmenci Emir Mehmed'in Terekesi	39
Tablo 3.20: İbrâhîm ve Osmân'ın Ebeveyninden Kalan Tereke	40

ALTINCI BÖLÜM

Tablo 6.1: Narh Listesi.....	56
------------------------------	----

KISALTMALAR

b.	: Bin/bint
bs.	: Basım
bkz.	: Bakınız
c	: Cilt
çev.	: Çeviren
DŞS.	: Denizli Şer'iyeye Sicili
DİA	: Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Ed.	: Editör
h.	: Hüküm
Haz.	: Hazırlayan
Hız.	: Hazreti
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
M.	: Miladi
No	: Numara
ra	: Radıyallâhu anh
s.	: Sayfa
sav	: Sallâllâhu aleyhi ve sellem
S.	: Sayı
Uzm.	: Uzman
V.	: Varak
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
yy.	: Yüzyıl

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin, 623 yıllık tarihi boyunca çeşitli alanlarda hizmetleri ve eserleri olmuştur. Bu eserlerin birçoğu bize Osmanlı Devleti'nden miras olarak günümüze kadar kalmıştır. Bu eserlerin mimarî, edebî, idarî, siyasî vb. çeşitli alanlarda örnekleri bulunmaktadır. Bunlar günümüze kadar gelmiş olup, tarih araştırmaları için bir kaynak olmuştur. Bununla birlikte bu eserler, araştırmacılar ve meraklılar için geçmişin delili olarak kullanılmayı ve incelenmeyi beklemektedir. Bu eserlerden biri olan “Kadı sicili”, “kadı defteri”, “sicil-i mahfûz” “şer’iyye sicili” veya “sicil” olarak adlandırılan vesikalar Osmanlı Devleti'nin sosyal, ekonomik, tarih ve hukuk alanlarında daha iyi anlaşılması ve araştırılması için kullanılan bir kaynaktır. Şer’iyye sicili Osmanlı şer’i mahkemelerinde görülen davaların, o bölgede yaşanan bazı olayların tutulduğu; ayrıca merkezden gelen emirlerin ve fermanların yeri geldiğinde yazıldığı sicildir. Siciller yazılırken genellikle tarihsel sıralamaya dikkat edilmiştir. Bu siciller genellikle Osmanlı Türkçesiyle yazılmış olmakla birlikte bazı bölgelerde dilin Arapça olması sebebiyle Arapça da yazılmıştır. Bu siciller farklı yazı türlerinde yazılmıştır. Örneğin, daha çok rik’a olmak üzere, tâ’lik, divanî, sülûs ve siyâkat hatlarıyla kaleme alınmıştır.¹ Sicillerin boyutları, genellikle Kadı'nın cübbe cebine girecek kadar dar, küçük ve uzundur.²

Şer’iyye sicilleri resmî bir evrak türüdür. Bu sebeple kaynak güvenilirliği sağlamdır. Mahkemede davalılar, sanıklar ve şahitler huzurunda kaleme alınması güvenilirliğine

---

¹ Ahmet Akgündüz, *Şer’iyye Sicilleri*, (İstanbul: 1998), I, 19; İbrahim Yılmazçelik, “1750-1752 Tarihli Gaziantep Şer’iyye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Elâzığ, S. 1 (2002): 326; Yunus Uğur, “Şer’iyye Sicilleri”, *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/ 8-11.

² 672 numaralı şer’iyye sicilinin boyutu kayıtlara göre 17X45cm boyutundadır.

delildir. Şer'iyeye sicillerinin muhtevasında mahkemede görülen davalar, terekeler/miras işlemleri, evlilik ve nikah akitleri, boşanma ve velayet işlemleri, narh kayıtları, o bölgenin ve mahkemenin hüküm sürdüğü yerlerdeki vakfiyeler, çeşitli vazifelere tayin kayıtları, fermanlar, berâtlar ve din değiştirme gibi birçok konu bulunmaktadır.

Bu nedenle taşranın ve şehirlerin tarihi hakkında yapılan ve yapılacak çalışmalarda araştırmacılar için güvenirliliği sağlam ve zengin birer tarihî vesikalardır.

Şer'iyeye sicillerinin sosyal hayat hakkında güvenilir bilgiler veren birinci tür kaynak olması, şehir tarihçiliğine dair zengin bilgiler vermesini sağlar. Şer'iyeye sicilleri dışında taşra hakkında detaylı ve hususi bilgi veren kaynaklar yok denecek kadar azdır. Taşraya giden vakânüvis veya seyyah sayısı oldukça az olmuştur. Her ne kadar bazı seyyahlar taşraya gitmiş olsa da onların verdiği bilgilerde belirli bir zaman ve kendilerinin gördüğü kadarı aktarılmıştır. Bu sebeple şer'iyeye sicilleri dışında toplumsal hayatı anlatan kapsamlı başka bir kaynağa başvurmak zordur.

Osmanlı şer'i mahkemelerinin yetki alanı çok geniş olduğu için adlî konular başta olmak üzere dinî, idarî, sosyal, iktisadî, askerî ve hatta filoloji ve coğrafi konular hakkında birçok malumat elde edilmesinde şer'iyeye sicillerinin önemli bir görevi olmuştur.³ Şer'iyeye sicilleri bu bilgiler ışığında yazıldığı bölgenin aile yapısını ve sorunlarını, nüfusunu, aşiretlerini, gelenek ve göreneklerini, giyim ve kuşamını, konuştuğu günlük kelimelerini, düğün-nişan vb. eğlence anlayışlarını, ekonomik durumu ve işleyişini, narh uygulamalarını, ithalat ve ihracatını, borç, alacak-verecek meselelerini; insanların dinini, mabetlerini, gayrimüslimlerin haklarını, Müslümanların mezheplerini; vakıf işleyiş ve durumlarını, tereke durumlarını, coğrafi durumunu, yangın, sel, deprem gibi afetlerini, evlerin mimarisini, cami, mescit, mektep, kütüphane ve medrese gibi umuma hizmet eden binalarını, beylerbeyi, sancakbeyi, mutasarrıf, kâimmakâm kadı, nâib, müftü, muhtesip gibi görev yapan idarî

---

³ Halit Ongan, “Ankara'nın 1 Numaralı Şer'iyeye Sicili”, (Ankara: 1958), s. XI-XIII,

Rifat Özdemir, “Şer'iyeye Sicillerinin Sosyo-Ekonomik Tarih ve Halk Kültürü Açısından Önemi”, *1. Battalgazi ve Malatya Çevresi Sempozyumu Tebliğler (22-24 Ekim 1986)*, (İstanbul: 1987), 85.

personellerini, vergi meselelerini, mahalle, semt, köy ve mezra gibi yerleşim yerleri ve durumlarını, asker sayısını ve onların ihtiyaçlarının nasıl giderildiği gibi hayatın her alanı hakkında bilgi elde edilmesini sağlar.⁴

Şer'iyye sicilleri ilk başlarda yazıldığı mahkemelerde muhafaza edilmiştir. 1894 yılında devrin sultanı II. Abdülhamid zamanına gelince şer'iyye sicillerinin bir merkezde toplanılması için Sultan'ın emriyle "Şer'iyye Sicilleri Arşivi" kurulmuş lakin burada sadece payitaht ve çevresinde olan illerin mahkemelerine ait siciller bir araya getirilebilmiştir. Cumhuriyet devrinde Adliye Vekâleti kurulana kadar 55 eyalet, 600 küsur liva ve kazanın sicilleri oraların mahkeme bodrumları ve harabelerinde kalmıştır, sonra vekâletin yetkisinde olan mahkeme depolarına geçmiştir. Ardından 3 Mart 1941'de bu sicillerin hepsinin müze ve kütüphanelere devredilmesi kararı alınmıştır. 1991'de Anadolu sicilleri Ankara Milli Kütüphanesinde bir araya getirilmiştir. 2005 yılına gelindiğinde Başbakanlığa bağlı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğünde Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığının çatısında orijinalleri bir araya getirilerek korumaya alınmıştır.

Araştırmama konu olan sicili ise İSAM Kütüphanesinden danışman hocam olan Prof. Dr. Ziya Kazıcı'nın izniyle belgenin orijinalinin fotoğraflarının çekilmesi yoluyla aldım. Ayrıca bu belgeyi incelemek ve okuyup anlamak için Süleymaniye Yazma Eserler'de çalışan Uzm. Sadullah Kaya hocamın riyasetinde belgenin transkripsiyon çalışmasını yaptık. Bunların yanında Denizli Büyükşehir Belediyesi tarafından Prof. Dr. Mehmet Ali Ünal Hoca'nın editörlüğünde hazırlanan "672 Numaralı Şer'iyye Sicili" adlı eserden de tereke kayıtları ile ilgili tablolardan yararlanarak çalışmamı oluşturdum.

1.1. Tezin Problemi

672 numaralı şer'iyye sicilini esas alarak Denizli'nin o dönemdeki sosyal hayatının nasıl olduğunu keşfedip, bir hukuk metninin bakış açısından Denizli'nin sosyal tarihini ortaya çıkarmak tezin problemini oluşturmaktadır. Hukukî bir metin olan söz konusu sicilin, muhtevasında sosyal tarih açısından bilgiler içerebildiğini gösterip o

---

⁴ Ahmet Akgündüz, "Şer'iyye Sicilleri" (İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1988) C. 1: 15

bilgilerle bir sosyal tarih yazımı yapılabileceğini ortaya koyma ve amaç bölümündeki temel noktalarla birlikte bunun yanında ortaya çıkabilecek diğer alt sorulara cevap bulma arzusu tezin problemini meydana getirmektedir.

1.2. Tezin Amacı

672 Numaralı şer’iyye sicilinin kaynaklığında o dönemde Denizli’de sosyal hayatın nasıl olduğunu ortaya çıkarmaktır. Çalışma, söz konusu şer’iyye sicili incelenirken o dönemin aile hayatı, toplum hayatı, dinî hayatı, ilmî hayatı ve ekonomik hayatı gibi başlıklar altında sınıflandırılarak ve bu başlıklara uygun alt başlıklar oluşturularak tasnif edilip sosyal hayatı ortaya çıkarmaktır. Kısaca şu sorulara cevap aranacaktır:

1. 672 numaralı şer’iyye siciline göre Denizli’de sosyal hayat nasıldı?
2. 672 numaralı şer’iyye sicilindeki mahkeme kayıtlarında sosyal hayata dair hangi unsurlar kullanılmıştı?
3. Sosyal hayatı derinden etkileyecek bir olay yaşanmış mı?

1.3. Tezin Önemi

Denizli, bulunduğu bölgede hem geçmişte hem de günümüzde önemli bir yere sahip olmuştur. Çeşitli zamanlarda farklı toplulukların bir arada olduğu küçük ve kozmopolit bir şehir olmuştur. Bu nedenle farklı toplulukların olduğu bu şehir, doğal olarak sosyal hayatta farklılıkları ve zenginlikleri bünyesinde barındırabilmektedir. Bunlardan dolayı bu şehrin sosyal hayatının tarihini incelemek ve araştırmak çalışmaya ayrı bir önem kazandırır. Ayrıca önceleri söz konusu şehrin çeşitli mahkeme kayıtları çalışılmış lakin yapılan diğer çalışmalarda bu döneme dair sosyal hayatı değerlendiren ve araştıran bir yazı kaleme alınmadığından dolayı bu konu üzerine ilk defa müstakil ve kapsamlı bir çalışma olacağı için özgün değere sahiptir.

1.4. Tezin Araştırma Yöntemi

Tez çalışmasında araştırmanın amacına hizmet edecek şekilde bir yöntem izlenecektir. Bu bağlamda araştırma yöntemlerinden “literatür taraması” ve “nitel araştırma” türü olan “belge inceleme” yöntemi kullanımına yoğunlaşarak, tez yazımı esnasında benzer çalışmalardan incelemeler gerçekleştirilecek ve bu incelemeler neticesinde tezin genel içeriği ortaya konulacaktır. Öncelikle konuyla alakalı benzer kitap, tez ve makaleler incelenecektir. Bu inceleme neticesinde diğer çalışmalara benzer çeşitli başlıklar oluşturulacaktır. Oluşturulan bu başlıkların altına bulgulara göre uygun başlıklar

Üretilcek ve ona uygun bir Şekilde yazılacaktır. Gerekli görüldüğü yerlerde ise bu bulgular kısaca izah edilecektir. Ayrıca sayfaları belirtirken “V.” varaklar için kullanılırken varağın sol yüzü küçük “a” harfi ve sağ yüzü de küçük “b” ile gösterilmiŐtir.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEHRİN SİYASÎ DURUMU VE FİZİKÎ YAPISI

2.1. Siyasî Durum

Denizli, ilk çağlardan itibaren çeşitli medeniyetlerin yerleşim yeri olarak tarih sahnesinde yerini almıştır.⁵ Denizli'nin Türkleşmesi 1071 Malazgirt Zaferi sonrasında Kutalmışoğlu Süleyman Bey'in beyleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Lakin Denizli'de XII. yüzyılın sonuna kadar hakimiyet Bizanslılar ile Türkler arasında el değiştirmiş, nihaî anlamda XII. yüzyıl sonunda Türklerin tam hakimiyetine girmiştir.⁶ Denizli, Selçuklu hakimiyeti sonrası; Sahip Ataoğulları, İnançoğulları, Germiyanogulları beylikleri gibi çeşitli beyliklerin hakimiyetine girmiştir. 1391'de ilk kez Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Fakat 1402 Ankara Savaşı sonrası bu bölge Timur tarafından Germiyanogulları'na yeniden geri verilmiştir. Sonrasında 1429'da tamamen Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Denizli tarihi ile ilgili İslâm tarihinin önemli seyyahlarından olan İbn-i Batuta, Evliya Çelebi gibi seyyahlar aracılığıyla onların gezdikleri döneme dair detaylı bilgi bulmak mümkündür.⁷

Bu seyyahların dönemi haricinde olan dönemlerde sosyal hayata dair bilgilerimiz fazla değildir. Özellikle çalıştığımız sicilin dönemi olan XVIII. yy. ile ilgili şehir hakkında çok az malûmat vardır. Denizli XVIII. yy. sonuna kadar Osmanlı toprak sisteminde Anadolu Beylerbeyliği'ne bağlı Kütahya sancağının bir kazası olarak devam etmiştir. XIX. yy.da ise Anadolu Beylerbeyliği'nin bölünmesiyle Aydın eyaletine bağlanmıştır. 1867 eyalet düzenlenmesiyle tekrar kaza olup Aydın sancağına katılmıştır.

---

⁵ Çalışmamızın kapsam ve amacı sebebiyle Denizli'nin Türkleşmesi öncesi dönem detaylı bir şekilde ele alınma ihtiyacı duyulmamıştır.

⁶ “Denizli Tarihçe”. <https://www.pau.edu.tr/dsbmyo/tr/sayfa/denizli-2> [13.11.2023]; Tuncer Baykara, “Denizli”, (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/155-159 “Denizli Kentinin Tarihi Serüveni”. <https://www.pau.edu.tr/tarih/tr/sayfa/kentin-tarihi-seruveni1> [13.11.2023];

Denizli Valiliği. “Tarihçe”. <https://denizli.ktb.gov.tr/TR-211720/tarihce.html> [13.11.2023]

⁷ İbn-i Batuta, *Seyahatnâme*, s. 317; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme* C. IX, s. 318.

1883'te Denizli müstakil olarak sancak olarak kabul edilmiş ve mutasarrıflık haline gelmiştir. 1883'te Sarayköy, Buldan ve Tavas, 1884'te Çal ve 1888'de Garbî Karaağaç (Acıpayam) ilçeleri eklenerek sancak sınırları genişlemiş, Cumhuriyet döneminde de Çivril ilçesi eklenerek bugünkü halini alarak devam etmiştir.

2.1.1. İdarî Yönetim

Osmanlı Devleti 600 yılı aşkın sürede zamanın şartlarına göre idarî yönetim tarzında çeşitli uygulamaları tatbik etse de bölgeleri genel olarak eyâlet, sancak, kazâ, nâhiye, köy ve mahalle olarak idari taksimatla idare etmiştir. Bu idari teşkilatlanmanın yöneticileri eyâletlerde beylerbeyi; sancaklarda sancakbeyi/mutasarrıf; kazâlarda kaymakam, voyvoda, kadı ve nâib; nâhiyelerde ise müdürler olmuştur. Köyleri ve mahalleleri ise başta kocabaşlar ve nüfusun durumuna göre imam veyahut papaz idare ederken sonra II. Mahmud zamanında muhtarlık teşkilatı kurulmasıyla muhtarlar yönetmiştir.⁸

672 numaralı şer'iyeye sicilinde tespit edilen kaymakam ataması sadece 10 Eylül 1790 tarihinde tayin edilen Muhammed Efendizâde es-Seyyid eş-Şeyh Muhammed Efendi'dir.⁹ 672 numaralı şer'iyeye sicilinin kapsadığı 1789 -1799 tarihleri arasında Denizli'de vazife yapmış voyvodalar¹⁰ ise şöyledir: Uzunzâde Mustafâ Ağa, Tavaslı Ömer Ağa, es-Seyyid İsmâil Ağa, Şeyh es-Seyyid Mehmed Ağa, Müftüzâde es-Seyyid Şeyh Ağa, Hasan Çavuş, el-Hâc Osmân Ağa, Ahmed Efendi ve Ahmed Ağa.¹¹

Araştırmanın yapıldığı 672 numaralı şer'iyeye sicilinde tespit edilen Denizli kadılığına tayin olmuş kadılar şöyledir: 1 Rebîü'l-evvel 1205/8 Kasım 1790 tarihinde Ladikizade

---

⁸ İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, (Ankara: 2000), s. 80, 99.

⁹ Bkz. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, MŞH. ŞCS. d..., no 672, V. 13/b, h. 25.

¹⁰ Voyvoda, XVII. yy.'dan itibaren has haline getirilen bazı sancak kazalara sancakbeyi yetkisiyle tayin edilen, hazineye gelirlerin kolaylık toplanması için atanan yöneticilerdir.

¹¹ Tanju Demir, *Kadı Sicillerine Göre Denizli (1774-1812)*, 1 bs, (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2017), s.48, 50.

Ali Hıfzi Efendi tayin olmuştur.¹² Ardından tayin tarihi tespit edilemeyen Abdülkadir Efendi tayin olmuştur.¹³ 5 Rebû'1 1207/19 Aralık 1792 tarihinde Mevlâna Bağdadî es-Seyyid Ebubekir Efendi¹⁴ ve son olarak tespit edilen Denizli kadılığına 1 Cemâziye'l-evvel 1207/15 Aralık 1792 tarihinde Mevlâna Ali kadı olarak tayin edilmiştir.¹⁵

Mevcut 672 numaralı sicilde kadının yardımcısı olarak görev yapan kadı nâ'iblerine hükümlerde adları zikredilerek yer verilmiştir. Tespit edilen kadı nâ'ibleri şunlardır: Ömer Efendi (9 Şa'ban 1204/24 Nisan 1790),¹⁶ İspirî Mahmud Efendi (1 Zi'l-Hicce 1205/1 Ağustos 1791),¹⁷ Osmân Efendi (1 Rebû'1-evvel 1206/29 Ekim 1791),¹⁸ Mustafâ Efendi (1 Ramazan 1206/23 Nisan 1792),¹⁹ Ebubekir Efendi (1 Muharrem 1207/19 Ağustos 1792)²⁰ ve Mahmud Efendi (1 Cemâziye'l-evvel 1206/15 Aralık 1792).²¹

2.2. Fizikî Yapı

Denizli şehri Ege bölgesinin güneydoğusunda; Ege, İç Anadolu ve Akdeniz bölgelerinin arasında yer almaktadır. İklimi bu sebeple Ege'nin Akdeniz iklimini ve İç Anadolu'nun karasal iklim özelliklerini bir arada bulunduran geçiş bölgesi özelliklerini bulundurmaktadır. Kuzeyden Uşak, güneyden Muğla, batıdan Aydın ve Manisa ve doğudan Burdur ve Isparta ile sınır komşusudur. Denizli çok engebeli olup

---

¹² Bkz. DŞS., no 672, V. 15/b, h. 27.

¹³ Bkz. DŞS., no 672, V. 52/b, h. 76.

¹⁴ Bkz. DŞS., no 672, V. 61/a, h. 90.

¹⁵ Bkz. DŞS., no 672, V. 52/b, h. 76.

¹⁶ Bkz. DŞS., no 672, V. 10/a, h. 22.

¹⁷ Bkz. DŞS., no 672, V. 49/a, h. Belirtilmemiş.

¹⁸ Bkz. DŞS., no 672, V. 15/b, h. 27.

¹⁹ Bkz. DŞS., no 672, V. 58/b, h. Belirtilmemiş.

²⁰ Bkz. DŞS., no 672, V. 61/a, h. 89.

²¹ Bkz. DŞS., no 672, V. 53/a, h. 77.

bölgenin en yüksek dağlarını barındırmaktadır. Denizli sınırları içerisinde olan Honaz Dağı 2528 m ile bölgenin en yüksek dağıdır.

Denizli'nin merkezi etrafı dağlarla çevrili bir ova üzerine kurulmuştur. Karstik bir yapı üzerine, su açısından zengin ve sulak arazi üzerine kurulmuştur. Karstik yapısı nedeniyle Pamukkale Travertenleri oluşmuştur. Ayrıca şehir fay hattı üzerine kurulmuş olduğu için sık depremlerle şehir imtihana uğramış, tarih boyunca şehir merkezi dağlara doğru kaymıştır.²²

2.2.1. Tespit Edilen Mahalle ve Köyler

672 numaralı sicili üzerine araştırma yapılırken özellikle vergilerle ilgili hüküm, ferman ve vergi kayıtları ile ilgili bölümlerde 18 adet mahalle tespit edilmiştir. Bu mahalleler şunlardır: Aktoy, Meydân, Kürkçüler, Kurşunlu, Câmî'-i Kebîr, Sarây, Abdü'l-kuddüs, Kuramaz, Kayacık, Debbâğlar, Zımmiyân, Asılbeğ, Cârullah, Eceler, Alaca Mescid, Güzerlik, Gâzi Emir ve Gidemestân.²³

Mahalleler çoğunlukla aynı meslekten ve zanaat ile uğraşanların bir araya gelmesiyle veyahut aynı din, ırk ve mezhepten kimselerin bir araya gelmesiyle oluşan toplu yaşam alanıdır.²⁴ Buna örnek olarak Debbâğlar mahallesi ve Kürkçüler mahallesi aynı meslekten insanların bir araya gelmesiyle oluşan yerleşimlerdir. Bazı mahallelerde ise bazı kişilerin adları mahalle adı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar Abdü'l-kuddüs mahallesi, Asılbeğ mahallesi ve Gâzi Emir mahalleleridir. Bu isimlendirmelerin

---

²² Denizli Valiliği. “Denizli Fiziki Yapı”. <https://denizli.ktb.gov.tr/TR-211729/fiziki-yapi.html#:~:text=%C4%B0l%20topraklar%C4%B1n%C4%B1n%20%47%20si%20da%C4%9Flar,ilde%20n%C3%BCfus%20yo%C4%9Funlu%C4%9Fu%2064%20d%C3%BCr.> [15.11.2023]; “Denizli Fiziksel Yapı” <https://www.cografya.gen.tr/tr/denizli/fiziki.html> [15.11.2023]; Tanju Demir, Kadı Sicillerine Göre Denizli (1774-1812), 1 bs, (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2017), 16

²³ Bkz. DŞS., no 672, V. 13/a, h. Belirtilmemiş; Bkz. DŞS., no 672, V. 18/b, h. 32.

²⁴ Suraiya Faroqhi, *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla*, çev. Elif Kılıç, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997), s. 165.

yanında ibadet yerleri de mahalle ismi olarak verilmiştir. Bunlar Câmî'-i Kebîr ve Alaca Mescid mahalleleridir.

Söz konusu sicilden hareketle tespit edilen köyler ise Karcı, Gerzele, Çakmak, Kara Hasanlı, Manastr, Şemikler, Kethüdâ, Kınıklı, Karaman, Kaşıkçı, Göveçlik, Hacı Eyüplü, Bağbaşı, Tekye, Eskihişâr, Kebîr, Kurudere, Saruhân, Akçeler, Kayhân, Gonca Ali, Zeytûn, Zekeriyyâ ve Beğdili köyleridir.²⁵

---

²⁵ Bkz. DŞS., no 672, V. 13/a, h. Belirtilmemiş; Bkz. DŞS., no 672, V. 18/b, h. 32.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AİLE HAYATI VE MİRAS

3.1. Aile Hayatı

Aile; evlilik, kan bağı veya evlat edinme yoluyla bir araya gelmiş, tek bir ev halkını oluşturan ve toplumu oluşturan en küçük gruplardan biridir.²⁶ Aileyi oluşturan kişiler toplumun ekonomik, sosyal durumuna ve bulunduğu bölgelere göre değişmektedir. Baba, anne ve çocuklar ailenin çekirdeğini oluşturur. Bunlarla birlikte ailenin büyüklüğüne göre diğer akrabalar olan dede, nine, damat, gelin, torun, amca, dayı, hala ve teyze de ailenin içerisinde olabilmektedir. Aile, erkek veyahut kadın tarafından önderlik edilmesine göre isimlendirmesi değişmektedir. Erkek hakimiyeti olana ataerkil, kadın hakimiyetine anaerkil aile denir.²⁷

İslâm medeniyetinde aile nikah yoluyla kurulmakta olup ayet ve hadislerle evlenmeye teşvik edilmiştir.²⁸ Bununla birlikte İslâm dini aile kurulurken bazı şartlar öne sürmüştür. Kimlerle evlenilebileceği hakkında ve evlenirken kadına mehir verilmesi gerektiği gibi şartlar koyulmuştur. Kimlerle evlenilebileceğine dair konu fıkhîta muharremât adı altında incelenmiştir.

Bu şartlar özellikle ayetlerde belirtilmiştir. Ayetlerde şöyle buyuruyor:

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعُمَّاتُكُمْ وَأَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ الَّتِي
أَرْضَعْتُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرِّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَائِبُكُمُ الَّتِي فِي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَائِكُمُ الَّتِي دَخَلْتُمْ
بِهِنَّ فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَأَخَالَاتُكُمْ وَأَخَالَاتُكُمْ الْأَخْتِ الْأَخْتِ الْأَخْتِ الْأَخْتِ الْأَخْتِ الْأَخْتِ
“Anneleriniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşin kızları, kız kardeşin kızları, sizi emziren anneleriniz, sütbacılarınız, eşlerinizin anneleri, kendileriyle birleştiğiniz eşlerinizden olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız size haram

²⁶Alan John Barnard. “Family”. <https://www.britannica.com/topic/family-kinship> [19.04.2024]

²⁷Mehmet Âkif Aydın, “Aile” DİA (İstanbul: TDV Yayınları, 1989) 2./196 N.

²⁸Bkz. Kur’an-ı Kerim; er-Rûm 30/21; en-Nâhl 16/72; en-Nûr 24/32 ; İbn Mâce, “Nikâh, 1.

kılındı. Eğer onlarla birleşmiş değilseniz (nikâh ortadan kalktığında) kızlarını almanızda size bir sakınca yoktur. Kendi sulbünüzden olan oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeşi birden almak da size haram kılındı; ancak geçen geçmiştir, Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”²⁹

İddet bekleyen kadınla,³⁰ Ehl-i Kitap'ın iffetli kadınları haricindeki tüm gayrimüslimlerle ³¹ vb. şartlarla evlenebilecek kişileri sınırlamıştır.³² Mehir şartı da nikah akdi sonucunda ortaya çıkan bir sorumluluk olarak erkeğin evlendiği eşine vermesi gereken para ya da mala denir.³³ Detayları mehir başlığı altında tekrar incelenecektir.

3.1.1. Nikah

Nikah sözlükte “Arapça n-k-h kökünden gelen nikâh نكاح ‘evlenme işlemi, nikâh’ sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük Orta Farsça nikâh ‘1. bakma, 2. birine bakma, gözetme, bakımını üstlenme’ sözcüğünden alıntıdır.”³⁴ İslâm dini evlenme ve aile kurmaya büyük önem vermiştir. Bunu neslin meşru olmasına ve korunmasına yönelik temel saymıştır. Nikah evlilik için olmazsa olmazdır. Nikahın şartları da tarafların rızası ve şahitlerin huzurunda gerçekleşmesidir. Osmanlı’da nikah, taraflar evlenmelerine engel olmadığına dair şer’i mahkemelerden izinnâme aldıktan sonra mahkeme huzurunda veyahut mahalle imamı ya da başka din adamı tarafından kıyılıyordu. Tanzimat sonrası yapılan Nüfus Nizâmnamesi düzenlemesinin 37. ve 38.

---

²⁹ *Kur'an Yolu Tefsiri*, haz. Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıncı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş (Ankara, TDV Yayınları,2023), en-Nisâ 4/23.

³⁰ el-Bakara 2/235

³¹ el-Bakara 2/221; el-Mâide 5/5.

³² Bkz. Fahrettin Atar, “Muharremât ”DİA (Ankara: TDV Yayınları, 2020) 31/6-8.

³³“Mehir Ne Demektir?” <https://kurul.diyamet.gov.tr/Cevap-Ara/808/mehir-ne-demektir> [26.04.2024].

³⁴ “Nikah”. <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/Nikah> [26.04.2024].

maddelerine göre nikahı kıyan din adamının sekiz gün içerisinde bu nikahın kıyıldığına dair belge ve vesikaları nüfus dairelerine bildirmesi zorunlu olmuştur.³⁵

Denizli şer'iyeye siciline baktığımızda izinnâme örneği olarak Manastır karyesinde ikâmet eden Aişe bint Osman için Elmalı kazâsında ikâmet eden zevci Hüseyin bin Ahmed ile olan evliliğinin bittiğine dair İbrâhim bin el-Hâc Mehmed ve İsmâil bin el-Hâc Mustafâ adlı kişilerin şahitlikleri verilmiştir.³⁶

Denizli şer'iyeye siciline baktığımızda nikâh akdi ile ilgili 4 hüküm yer almaktadır: İlki 16 Zi'lka'de 1206/6 Temmuz 1792 tarihinde Pelidlibağ mahallesinde ikâmet eden Halil bin Hasan ile Âişe bint Mehmed'in yüz elli altûn mehr-i mü'eccel karşılığında olan nikâh akdidir. Bu nikah akdi gerçekleşirken Halil bin Hasan vekâlet yoluyla nikâhını kıydırmıştır.³⁷

İkinci hüküm Göveçlik karyesinde ikâmet eden Fâtıma bint Osmân ile İbrâhîm bin Mehmed arasında kıyılan nikâh akdidir. Nikah akdi, Fâtıma bint Osmân'ın babası Osman Efendi ve İbrâhîm bin Mehmed'in de Hâcî Ahmed vekili olarak, otuz kuruş mehr-i mü'eccel vererek gerçekleşmiştir.³⁸

Üçüncü hüküm Gümüşçay mahallesinde ikâmet eden Hüseyin bin Hasan ile Fâtıma bint Mustafa arasında gerçekleşmiş olan nikâh akdidir. Bu nikah el-Hâc Çakır, Muhzır İbrâhim, Muhzır İsmâil ve Mehmed huzurlarında elli altûn mehr-i mu'accel ve mehr-i mü'eccel vererek kıyılmıştır.³⁹

Dördüncü hüküm Etmekçi Mustafâ kızı Emir Âyşe ile Hûri oğlu Hasan Beşe arasında gerçekleşmiş olup mehir olarak mü'eccel olmak kaydıyla yüz elli altûn üzere

---

³⁵ Fahrettin Atar, "Nikâh" DİA (İstanbul: TDV Yayınları, 2007) 33/112-117.

³⁶ Bkz. DŞS., no 672, V. 91/a, h. Belirtilmemiş.

³⁷ Bkz. DŞS., no 672, V. 2/a, h. 6.

³⁸ Bkz. DŞS., no 672, Ek: 42/1.

³⁹ Bkz. DŞS., no 672, V. 10/a, h. Belirtilmemiş.

anlaşılmıştır. Bu nikâh akdi Şuhûdü'l-hâl olan Muhzır Mustafâ, Muhzır İsmâil, Gümüş Osmân, Hacı Ca'fer ve gayrihüm'un huzurunda gerçekleşmiştir.⁴⁰

Bu sicilde baktığımızda nikâh akdi hükümlerinin ilk hüküm haricindeki diğer hükümlerde tarih kayıt altına alınmadığı tespit edilmiştir. Tek Şuhûdü'l-hâl olan nikâh akdi dördüncü nikâh akdi olandır. Vekâlet yoluyla nikâh akdi rastladığımız bir diğer husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu işlem ise tarafların kendisini temsil etme ve hakkında iş yapma yetkisini vererek işlerini yaptırmasıdır.

Bu hükümlere baktığımızda mehir olarak genellikle altın yani altın üzerine verildiği görülmüştür. Mehir kadına verilen belirli mala veyahut paraya denir. Mehir nikah öncesi belirlenirse mehr-i müsemmâ, eğer belirlenmez ve benzer kadınlara ödenen miktar olarak verilirse mehr-i misil denir.

Mehir ödenme zamanına göre mu'accel ve mü'eccel olmak üzere iki çeşittir. Mehr-i mu'accel mehrin evlilik esnasında ödenmesine, mehr-i mü'eccel ise evlilikten sonra mehrin ödenmesine denir.⁴¹ Sicildeki nikâh akdi hükümlerinde sadece birinde mehr-i mu'accel vardır.⁴² Diğer hükümler mü'ecceldir.

3.1.2. Boşanma (Talâk)

İslâm dini aile birliğinin ve dirliğinin devamlılığının korunmasına ve karı-koca arasındaki ilişkinin uyumlu olmasına önem verir. Lakin bu koşullar bozulduğunda ise evliliğin bozulmasına da imkân tanımıştır. Ayrılma sürecini ise tarafların hakkını gözeterek ve belirli şartlar koyarak sağlamıştır.⁴³ Literatürde boşanma talâk kelimesiyle ifade edilmekte olup fıkıh ilmi tarafından ele alınmıştır. “Serbest kalmak/serbest bırakmak, bağından kurtulmak/bağını çözmek anlamındaki talâk kelimesi fıkıh terimi olarak belli lafızlarla nikâh akdinin bozulmasını ifade eder. Türkçe karşılığı boşama ve boşanmadır.”⁴⁴ Boşanma hakkı İslâm dininde genellikle

---

⁴⁰ Bkz. DŞS., no 672, V. 90/b, h. Belirtilmemiş.

⁴¹ Mehmet Âkif Aydın, “Mehir” DİA (Ankara: TDV Yayınları, 2003) 28/390.

⁴² Bkz. DŞS., no 672, V. 10/a, h. Belirtilmemiş.

⁴³H. İbrahim Acar, “Tefrik” DİA (İstanbul: TDV Yayınları, 2011) 40/277-279.

⁴⁴H. İbrahim Acar, “Talâk” DİA (İstanbul: TDV Yayınları, 2010) 39/496-500.

erkeğe verilmiştir fakat bazı durumlarda kadınlara da bu hak verilmiştir. Boşanma aynı zamanda mahkeme kararıyla gerçekleşebilir. Bu tür boşanmaya tefrik denmiştir.⁴⁵

Denizli şer'iyeye sicilinde boşanma hükümleri iki tanedir: İlki Elmalılarla mahallesinde ikâmet eden Fâtıma bint Mehmed ile es-Seyyid Ahmed bin Demirci Hacı Ali'nin muhâle'a usulü⁴⁶ ile boşanmasıdır. Anlaşılmalı olan bu boşanmada es-Seyyid Ahmed bin Demirci Hacı Ali mehr-i mü'eccel olan yirmi beş altını Fâtıma bint Mehmed'e vermiştir. Ayrıca boşandığı eşine iddet nafakası vermesi ve oğlu Âhmed'in rüşd çağına kadar nafakasını karşılaması kararı alınmıştır.⁴⁷ İkincisi Çardak karyesinde Köstel oğlu Murtazâ bin Mehmed'in Veli 'ammînin kızı Zelihâ'yı tâlâk-ı selâse ile boşadığının kaydıdır. İki şâhîd mahkeme huzuruna gelip bu boşanmanın kendi huzurlarında olduğunu mahkemeye bildirmişlerdir.⁴⁸

3.2. Miras ve Tereke

Miras sözlükte bir şeyin/eşyanın bir insandan veya topluluktan başkasına geçmesi ve başkasından kalmış olan şeye denir.⁴⁹ İslâm hukukunda miras konusu ferâiz başlığı altında incelenmiştir. Miras almaya hakkı olana vâris, miras bırakıp ölene muris ve bırakılan ve paylaşımaya bırakılan maddi değeri olan şeye tereke denir. Miras konusu ayetlerde ve hadislerde yer edinmiştir. Miras ile alakalı ayetler şöyledir: el-Bakara Suresi 180. ayet, el- Bakara Suresi 233. ayet, en-Nisâ Suresi 7-13 ayetler, en-Nisâ Suresi 33. ayet ve en-Nisâ Suresi 176. ayet. Kimlerin ne kadar ve nasıl miras alacağını bu ayet-i kerimelerde tespiti yapılmıştır. Miras taksimi kassâm adlı görevliler tarafından yapılmıştır. Onlara da belirli bir ücret ödemesi yapılmaktadır.

Denizli şer'iyeye sicilinde genel olarak miras ile ilgili hükümler tereke kaydı üzerine olmuştur. Bir miras taksimi ve bir de verâset kaydı bulunmaktadır. Tereke kayıtları üzerinden günlük kullanılan eşyalar, yapılar ve ekonomik durum ortaya çıkmaktadır.

---

⁴⁵Bkz. H. İbrahim Acar, "Tefrik" DİA (İstanbul: TDV Yayınları, 2011) 40 /277-279.

⁴⁶ Bkz. Fahrettin Atar, "Muhâle'a" DİA (Ankara: TDV Yayınları, 2020) 30/397-401.

⁴⁷ Bkz. DŞS., no 672, V. 1/a, h. 1.

⁴⁸ Bkz. DŞS., no 672, V. 3/a, h. 4.

⁴⁹ Hamza Aktan, "Miras" DİA (Ankara: TDV Yayınları, 2020) 30/143-145.

O sebeple tereke kayıtları detaylı incelenecektir. Söz konusu sicilde toplam da 17 tane tereke kaydı bulunmaktadır.

İlk inceleyeceğimiz kaydımızda aslen İnegöl kazâsından olan ve Denizli Voyvodası el-Hac Uzunzâde Mustafa Ağa'nın hizmetinde olan Terzi Musa oğlu Ali nâmındaki kişi hizmet ederken mecrûhen (yaralanarak) vefat etmiş ve mevcut malları tereke defterine kayıt altına alınmıştır. Tereke kaydı sonrası, şer'i meclis huzurunda eşyaları kardeşi İbrâhim'e teslim edilmiştir. Kayıt altına alınan eşyalar şunlardır:⁵⁰

Tablo 3.1: Terzi Musa oğlu Ali'nin Terekesi⁵¹

EŞYA	ADET
Kula at	1
Tüfenk	1
Büyük bıçak	1
Piştov (Tabanca)	1
Eski entari	1
Kullanılmış biniş	1
Çuka cebe	1
Dizlik	2
Şalvar	1
Kemer	1
Ayakkabı	1

İkinci tereke kaydı, Eski Horalâs mahallesinde ikâmet etmekte iken ölen Âişe bint Muhammed'in terekesidir. Terekesi zevc-i metrûki (boşandığı eşi) Seyyid Halil bin Nebi'ye ve ana baba bir olan kardeşinin oğlu Seyyid Mustafa bin Ahmed'e kalmış olup

---

⁵⁰DŞS., no 672, V. 1/a, h. Belirtilmemiş.

⁵¹ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer'î Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 51.

kassâm tarafından onlara taksim edilmiştir. Kassâm ücreti ve diğer ücretler de sicile işlenmiştir. Kalan tereke ve masraflar şöyledir;⁵²

Tablo 3.2: Âişe bint Muhammed'in Terekesi⁵³

Ürün	Kıymeti
Bakır kap kacaklar	12 okka, 12 kuruş
Buğday	4 keyl, 16 kuruş
Eski kaftân	1 tane, 3 kuruş
Muhayyer ferâce	1 tane, 4 kuruş
Oyalı başörtüsü	5 tane, 5.5 kuruş
Kullanılmış oyalı başörtüsü	7 tane, 6 kuruş
Göveçlik donluğu	1 tane, 1 kuruş
Entari kumaşı parçası	2 tane, 2 kuruş
Gümüş önlük	1 tane, 3 kuruş
Zebûn ⁵⁴	2 tane, 2 kuruş
Kilim çaputu	3 tane, 12 kuruş
Kur'an-ı Kerim hediyesi	1 tane, 8 kuruş
Sandık	1 tane, 1 kuruş
Tuz pazarında olan dükkân	1 tane, 330 kuruş
İplik pazarında harâbe dükkân arsası	1 tane, 30 kuruş
Entarilik kumaş topu	1 tane, 11.5 kuruş
Altın leff	1 tane, 2 kuruş
Pekmez küpü	2 tane, 2 kuruş
Der-zimmet Seyyid Mustafa	22 kuruş
Zikredilen eşin zimmetin de olan mihr-i mü'eccel	40 kuruş
Kullanılmış bakır eşyalar	7 okka, 7 kuruş
Bağ arsası der-hudûd-ı menzil	1 tane, 50 kuruş
Toplam müteveffanın terekesi; yalnız beş yüz kırk kuruştur.	540 kuruş
Terekeden Çıkarılan (Masraflar)	
Kısmet âdi vergisi	12.5 kuruş
Kassâmiye	2.5 kuruş

⁵² DŞS., no 672, V. 17/b, h.30.

⁵³ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer'îye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 91-92.

⁵⁴ Bir çeşit kadın elbisesi

Kalemiye/kaydiye	1.5 kuruş
Kethüdâiye	2.5 kuruş
Çukadâriyye	2.5 kuruş
Hüdâmiyye	2.5 kuruş
Muhzirriyye	1 kuruş
Mesârif-i tahrîr	2.5 kuruş
Toplam çıkarılan ücret; yalnız yirmi yedi buçuk kuruştur.	27.5 kuruş
Kalan hak sahiplerine düşen toplam kuruş;	512.5 kuruş, yalnız beş yüz on iki buçuk kuruştur.
Kalan tereke'nin paylaşımı	
Seyyid Halil'in tayin edilen eşinin hissesi	256 kuruş, 1 rub'
Seyyid Mustafa'nın tayin edilen oğlunun hissesi	256 kuruş, 1 rub'

Üçüncü tereke kaydımız Feslikân (Fesleğen) mahallesinde ikâmet eden müteveffa Hadice bint Şimender Mehmed'in, Denizli beytü'l-mâl- âmire emîni olan Denizli voyvodası Müftüzâde es-Seyyid eş-Şeyh Ağa ve mu'temedîn memûrin Seyyid Süleyman ve Seyyid Osman tarafından tahrîr olup düzenlendikten sonra Hadice bint Şimender Mehmed'in li-ebeveyn ammiyesi kızı tarafından, hâzıran vârise olmak üzere râfi'ü't-terkîme Ümmügülsüm ibneti İbrahim'e vâris olduğu tespit edildikten sonra 9 Cemâziye'l-evvel 1205 (13 Şubat 1791) tarihinde verilmiştir. Bu terekede de kassâm taksîm ettiği için ücret almıştır. Söz konusu tereke şöyledir: ⁵⁵

---

⁵⁵ DŞS., no 672, V. 32/b, h.45.

Tablo 3.3: Hadice bint Şimender Mehmed'in Terekesi⁵⁶

Feslikân mahallesinde bağ ve bahçe 1 bâb 72000 tutar	Hâm donluk bez 78 top 150 okka 11700 kuruş	Kullanılmış hâm donluk bez 3 top 450 kuruş	Boyalı bez 1 top 300 kuruş	Pamuk bez 2 top 300 kuruş
Yemeni parça 53 tane 2400 kuruş	Def'a yemeni parça 17 tane 2040 kuruş	Çarşaf 1 tane 180 kuruş	Bez parçaları 10 tane 1580 kuruş	Eski kaftân 4 tane 960 kuruş
Yeni kaftân 1 tane 960 kuruş	Kullanılmış hançer 1 tane 600 kuruş	Eski zıbûn 6 tane 720 kuruş	Kullanılmış alaca entari 12 tane 2160 kuruş	Yeni Gömlek 8 tane 2400 kuruş
Kullanılmış gömlek 12 tane 1440 kuruş	Eski zıbûn ve Kullanılmış gömlek 7 tane 900 kuruş	Müteferrika parçaları 26 tane 1800 kuruş	Yeni Ayakkabı 23 tane 720 kuruş	Eski başörtüsü 3 tane 300 kuruş
Eski pûşi 1 tane ve eski sine bez ve kullanılmış peşkir 5 tane 300 kuruş	Çeşitli Hırdavât 360 ?	Kullanılmış pamuk bezi 6 tane 900 kuruş	Kullanılmış yeni Mağnisa(Manisa) entârî 9 tane 2700 kuruş	Yeni alaca zıbûn 4 tane 720 kuruş
Eski çul 1 tane ve 6 tane minder ve 2 tane yastık 600	Çekirdekli Pamuk 100 okka 3000	Yeni kap kacak 360	Bakır kap kacak 19 okka 2280	Kadah tepsi 12 tane 180
Büyük tahta 55 tane 1650	Yeni Hırdavat 180 kuruş	Kem a'yâr kuşak 1 tane 600	Eski minder 1 tane 120 kuruş	Çeşitli hububât ve dakik ve (silik) 1800

⁵⁶ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer'iyeye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 122-125.

Kullanılmış eski zibûn 7 tane 840 kuruş	Kazgan kebîr 1 tane 960 kuruş	Bil (bel) ve balta ve tezgâh ve aletler 360 kuruş	Çeşitli eski ve yeni kereste 600 kuruş	Çeşitli hasır 600 kuruş
Ev Hırdavatı 1800 kuruş	Çiftlerde kullanılan gümüş hırdavat 1200 kuruş			
Çiftlerde kullanılan inci ve mercan hırdavatı 1200 kuruş	Çiftlerde zuhur iden nukûd-ı mütenevvi'a 15120 kuruş	Râ'-i meydanda zuhur envâ'-i nukûd 207000 kuruş	Toplam terekeden kalan tutar 349340 Yalnız üç yük kırk dokuz bin üç yüz kırk akçedir	
Terekeden Çıkarılan (Masraflar)				
Cenaze ve kefen masrafı 2700	Kısmet vergisi 13973	Kassâmiye 2794	Kalemiye 1397	Emîniye 1397
Hüdâmiyye 1397	Çukadâriye 1397	Kaydiyye 698	Muhzûriye 698	Dellâliye 3000

Dördüncü tereke Antalyalı olan Zımmî Konstantin veled-i Yorgî'nin Gazalcı Hânı'nda misafir iken vefat etmesi sonucu kalan mallarının beytü'l-mâl emîni tarafından kayda alındığı tereke kaydıdır.⁵⁷ Kalan tereke şöyledir:

Tablo 3.4: Antalyalı olan Zımmî Konstantin veled-i Yorgî'nin Terekesi⁵⁸

Kalan Eşyalar	Kıymet-i kuruş
Bir kullanılmış kilim	4
Bir kullanılmış keçe	4
Bir kullanılmış yorgan	7
Bir kullanılmış yağmurluk	-
Bir eski şilte ve bir yastık	3
Bir eski ihrâm	3
Bir eski tilki kürk	15
Bir kullanılmış binîş ve bir habbe(cübbe)	10
Bir eski şalvâr	2
Bir çuka entâri	3

⁵⁷ DŞS., no 672, V. 45/a, h.60.

⁵⁸ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer'îye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 153-154.

Bir kullanılmış Şam alacası entâri	6
Kullanılmış entâri	2
Yeni kullanılmış 1 tane gömlek ve 1 tane dizlik	6
Bir hâm donluk	1.5
Bir gümüş yüzük	2
Kullanılmış üç dizlik üç gömlek ve bir eski kuşak	1.5
Bir eski sarık ve bir fes ve bir eski külâh	3
Ber-rü'yet(?) ve müteferrika şeker ve bir sahan ve bir serdyyme(?) ve bir karavana	5
Nakit akçe	11
İki eski yelek ve bir entâri	3
Bir tane kullanılmış çarşaf ve bir kuşak	2
Toplam terekeden kalan tutar	
98 kuruş, Yalnız doksan sekiz kuruştur.	
Minhâ el-ihracât	
Berây-ı râfi lâşe-i hâlik	10 kuruş
Kısmet resm-i berây-ı ve hüddâm harc-ı	3.5 kuruş
Beytü'l-mâl vergisi	10 kuruş
beytü'l-mâl emîni vergisi	10 kuruş
Ücret-i hademe-i şer'-i emîn	6.5 kuruş
Toplam Ücret	40 kuruş, Yalnız kırk kuruştur.
Geriye kalan tereke	58 kuruş, Yalnız elli sekiz kuruştur.

Beşinci tereke kaydı Kethüda karyesinde ikâmet eden Mehmed Beşe ibni Hüseyin'in zevcesi Ümmügülsüm bint Hasan'a, küçük oğulları Hüseyin, Mehmed ve Ali'ye; küçük kızı Meryem ve kebîre kızları Fatıma ve Âişe'ye kalan mirasıdır. Bu tereke de kassâm tarafından taksîm edilmiştir.⁵⁹ Kalan tereke ve paylaşımı şöyledir:

Tablo 3.5: Mehmed Beşe ibni Hüseyin'in Terekesi⁶⁰

Kalan Eşyalar	Kuruş
Semen-i ....?	16
Mevcut nakit parası	3
5 tane bakır kap kacak	5
10 okka pamuk	3.5
Tüfek	5

⁵⁹ DŞS., no 672, V. 45/b, h.61.

⁶⁰ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer'îye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 154-156.

1 yorgan, 1 yastık ve 1 döşek	60	
Zikredilen köyde ev	60	
1 baş öküz	12	
1 baş inek	12	
Ölen kişinin elbisesi	15	
1 sac ayağı ve tırha 1(tane)	1	
1 baş eşek	12	
1 üzüm bağı	70	
Ortak tarlada buğday	10	
5 keyl ortak tarlada şa'ir	9	
Ev hırdavatı	2	
Toplam tutar; 241,5 kuruş, Yalnız iki yüz kırk bir buçuk kuruştur.		
Terekeden Çıkarılan (Masraflar)	Kuruş	
Cenaze ve kefen masrafları	5	
Kısmet âdî vergisi	6	
Hüddâm ücreti	3	
Devâbb ücreti	2.5	
Söz konusu eşin Mihr-i mü'ecceli	68	
Toplam masraf; 24.5 kuruş, Yalnız seksen dört buçuk kuruştur.		
Kalan hak sahiplerine toplam tutar; 157 kuruş, yalnız yüz elli yedi kuruştur.		
Tayin edilmiş eşin hissesi 19.5 kuruş 3 pâye	Küçük oğul Hüseyin'in hissesi 30 kuruş 18 pâye	Küçük oğul Mehmed'in hissesi 30 kuruş 18 pâye
Küçük oğul Ali'nin hissesi 30 kuruş 18 pâye	Küçük kız Meryem'in hissesi 15 kuruş 9 pâye	Büyük kız Aişe'nin hissesi 15 kuruş 9 pâye
Büyük kız Aişe'nin hissesi 15 kuruş 9 pâye	Kesrü't taksîm Pâye 16	

Altıncı tereke kaydı Kethüda karyesinde ikâmet eden Mehmed ibn-i Himmet'in mirasının terk ettiği nikahlı eşleri olan Fatma bint Mustafâ ve Âişe bint Veli Beşe'ye;

küçük oğulları Mustafa, Himmet, Ali, Mehmed ve Hasan'a ve küçük kızları Hanım, Aişe ve Fatma'ya taksimini göstermektedir.⁶¹ Tereke kaydı ve paylaşım şöyledir:

Tablo 3.6: Mehmed ibn-i Himmet'in Terekesi⁶²

Kalan Eşyalar		Kuruş		
Bir üzüm bağı		50		
Bir çift öküz		24		
1 baş dişi eşek		12		
1 baş inek		12		
1 baş koca at		30		
10 keyl tarlada şa'ır		15		
Toplam tutar; 143 kuruş, Yalnız yüz kırk üç kuruştur.				
Terekeden Çıkarılan (Masraflar)		Kuruş		
Cenaze masrafları		5		
Kısmet vergisi ve kalemiyye ücreti		5.5		
Devâbb ücreti		2.5		
Söz konusu eş olan Fatıma'nın mihr-i mü'ecceli		41.5		
Söz konusu olan Aişe'nin mihr-i mü'ecceli		83		
Toplam tutar; 137.5 kuruş, Yalnız yüz otuz yedi buçuk kuruştur.				
Eşin hissesi	Oğlun hissesi	Oğlun hissesi	Oğlun hissesi	Oğlun hissesi
tutar 78	tutar 168	tutar 168	tutar 168	tutar 168
Oğlun hissesi	Kızın hissesi	Kızın hissesi	Kızın hissesi	Diğer zevcenin hissesi
tutar 168	tutar 84	tutar 84	tutar 84	tutar 78
Kesrü't-taksîm	Resm-i kısmetden vereseye teberru' olunan	Cemn li't-taksîm beyne'l-verese	Toplam tevzi' olunan; 1260, yalnız bin iki yüz altmış akçe	
tutar 24	600	660 tutar		

⁶¹ DŞS., no 672, V. 46/a, h.62.

⁶² Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer'îye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 156-157.

Yedinci tereke kaydında Aslen Muğlalı olan Denizli’de misafir iken vefât eden Dûhancı Memiş Beşe’nin beytû’l-mâl emîni tarafından kalan malı Muharrem 1206’de (1 Eylül 1791) tarihinde deftere geçirilmiştir.⁶³ Kalan malı ve masrafları şöyledir:

Tablo 3.7: Dûhancı Memiş Beşe’nin Terekesi⁶⁴

	Okka	Kıymet
Hacı Halil’de duhan	3	1290 para
Duhancı Mustafa’da duhân	41	1763 para
Bozdoğan	45	640
Odabaşıda duhân	9	160
Yorgan		220 para
Biniş		360 para
Heybe		120 para
Eski entari		60 para
Sarık		40 para
Terâzi		60 para
Tüfek		100 para
Libâş		80 para
Şal		120 para
Zengi		15 para
Eski terazi		25 para
Eski entari		30 para
Hasır çul		30 para
Eski ibrik		23 para
Toplam terekenin meblâğı: 5136		
Terekeden Çıkarılan (Masraflar)		
Kısmet Vergisi		240 para
Odabaşına hizmet		160 para
Çukadâriyye		120 para
Harc-ı işâ’		120 para
Emîniyye		80 para
Kâtibiyye		80 para
Muhzırlara		80 para

⁶³ DŞS., no 672, V. 49/b, h.68.

⁶⁴ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer’iye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022),164-165.

Mesârif	40 para
Yed-i emîn'e teslim edilen meblâğ	4196 para
Küşâde olunan harâc bahçesinden mahsûl-i mahkeme	30 kuruş
Etbâ'iyeye	3 kuruş
Muhzırlara	1.5 kuruş

Sekizinci tereke kaydında Eyye Sere⁶⁵ mahallesinde ikâmet ederken ölen eden Tekeli Mehmed bin Mustafâ'nın kalan terekesi eşi Âişe bint Ahmed ile sulbi oğlu Mustafâ'ya 5 Safer 1206 (4 Ekim 1791) tarihinde tevzî ve takdim edilmiştir.⁶⁶ Kalan terekesi ve masrafları şöyledir:

Tablo 3.8: Tekeli Mehmed bin Mustafâ'nın Terekesi⁶⁷

Kalan Eşyalar	Kıymet
Menzil, dam ve ahır	4000 para
Başpınar'da 5 tane bağ evlek	2400 para
Dolav'da evlek 2 bağ	1600 para
3 kile Kuru üzüm	300 para
8 kile Buğday	800 para
12 kile şa'ir	600 para
25 kile darı	1000 para
Satılan pamuk	5600 para
13 okka Pekmez	40 para
2 çift kara sığır öküzü	2800 para
İnek ve dana	600 para
Tosun ve düve	600 para
Kolonlu kısırak	1600 para
Çift âlâtı (aletleri)	200 para
2 tane eşek	1200 para
Yorgan, döşek ve yastık	400 para
Çul ve çuval	120 para
Saman tahmin	400 para
1 tane kilim	120 para
1 tane kazan	120 para

⁶⁵ Tam olarak ne olduğu anlaşılmamıştır.

⁶⁶ DŞS., no 672, V. 51/a, h.72.

⁶⁷ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer'iyeye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 170-171.

4 tane bakır kap kakak	260 para
1 tane astâr	200 para
1 tane bahçe	1200 para
Ev hırdavatı	200 para
Zimem-i nâsda akçe	4280 para
Toplam meblâğ; 30640	
Terekeden Çıkarılan (Masraflar)	
Cenaze masrafları ve telkîn	1200 kuruş
Eşi Aişe'nin Nikâhı	2000 kuruş
Ölünün Borcu	7560 kuruş
Resm-i kısmet kalemiye ve çukadâriyye ve kâtibiye ve kaydiye harc-ı ittibâ' ve muhzırlar min haysü'l-mecmû'	1280 kuruş
Masraflardan sonra geriye kalan tutar; 18600	
Et-taksîm beyne'l-verese	
Eşi Aişe'nin hissesi	2325 para
Oğlu Mustafa'nın hissesi	16275 para

Dokuzuncu tereke kaydı Kurşunlu mahallesinde ikâmet ederken ölen Fâtıma bint el-Hâc Mustafâ'nın bıraktığı tereke kaydıdır. Bu miras zevci Köse Kadioğlu el-Hâc Mehmed'e, oğulları Ahmed, Mustafâ ve kızları Fâtıma ve Ümmühân'a kalmıştır. Lakin oğlu Mustafâ ve kızı Ümmühân taksimât yapılmadan önce vefât etmişlerdir. Onların hakları da babaları olan el-Hâc Mehmed'e verilmiştir. 20 Rebîü'l-evvel 1206 (17 Kasım 1791) tarihinde tereke kaydı ve taksimi yapılmıştır.⁶⁸ Yapılan tereke kaydı, paylaşımı ve masraflar şöyledir:

Tablo 3.9: Fâtıma bint el-Hâc Mustafâ'nın Terekesi⁶⁹

	Kıymeti
Menzil ve yanında bağı	1500 kuruş

⁶⁸ DŞS., no 672, V. 58/b, h.86.

⁶⁹ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer'îye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 193-197.

İç dükkânı	500 kuruş
Yarım hisse kebabçı dükkânı	500 kuruş
3'te bir hisse bahçe	600 kuruş
Toplam meblâğ: 3100-775= 2325	2325 kuruş
	Kıymeti
Zevcesinden ona kalan	2325 kuruş
Ekmekçi dükkânı	1000 kuruş
Kahve dükkânı	1000 kuruş
Yarım hisse kebabçı dükkânı	500 kuruş
Şerbetçi dükkânı	300 kuruş
Yorgancı dükkânı	150 kuruş
Ayakkabı dükkânı	150 kuruş
Debbâğ dükkânı	161 kuruş
Küçük debbâğ dükkânı	139 kuruş
Çeyrek hisse bahçe	300 kuruş
Delikliçınar'da arsa	400 kuruş
At	80 kuruş
Eşek	16 kuruş
Tüfek	10 kuruş
Gümüslü (...)	12 kuruş
Büyük bıçak	4 kuruş
Küçük bıçak	-
Kur'an-ı Kerim	70 kuruş

Mecmû'a kitabı ⁷⁰	3 kuruş
Tûğ	5 kuruş
İki çift küpe	30 kuruş
Berşâne	20 kuruş
Kaş basdı	15 kuruş
Çetme incüsi	40 kuruş
Meftûl ve imlâf maa zincir	20 kuruş
38 okka Bakır ve yanında tepsi	50 kuruş
44 okka tahin	44 kuruş
Fener	0.5 kuruş
Büyük şam ibriği	1.5 kuruş
Adana ibriği	2 kuruş
Üç Şam ibriği	3 kuruş
Bir miktar ceviz	1 kuruş
13 tane bincan	4 kuruş
Kahve değirmeni	1 kuruş
Yağmurluk	8 kuruş
Beş biniş	12 kuruş
Abdestlik	6 kuruş
Şalvar	3 kuruş
Haleb alacası entari	8 kuruş

---

⁷⁰ DŞS., no 672, V. 59/a, h. Belirtilmemiş.

Eski entari	3 kuruş
Beldâr kuşak	3 kuruş
Kullanılmış şâl	1 kuruş
Yeni sarık	12 kuruş
Yeni sarık	12 kuruş
İki tane kullanılmış sarık	8 kuruş
Hamâm gömleği	1 kuruş
Nakışlı gömlek	1 kuruş
Beş yağlık	2 kuruş
Nakışlı bohça	1 kuruş
Kullanılmış bohça ve yastık yüzü	2 kuruş
Döşek yüzü	2.5 kuruş
Yorgan	6 kuruş
Verilmiş yorgan	5 kuruş
Verilmiş yorgan	5 kuruş
Çift kilim	15 kuruş
Verilmiş kilim	14 kuruş
Verilmiş kilim	12 kuruş
Verilmiş kilim	12 kuruş
Verilmiş kilim	6 kuruş
Verilmiş kilim	5 kuruş
Kullanılmış kilim	6 kuruş
Ekli kilim	1 kuruş
Seccâde	3 kuruş

Verilmiş seccâde	1.5 kuruş
Verilmiş seccâde	1 kuruş
Eski seccâde	1 kuruş
Küçük bıçak kını gümüşlü	3 kuruş
İstefane (?) zevcesi üzerine mahsûb	25 kuruş
Sulh için zevcesi üzerine mahsûb	100 kuruş
Zimemden oğlu Ahmed'in kabz ideceği	100 kuruş
Yazılı tas	1 kuruş
Toplam meblâğ	7136.5 kuruş⁷¹
Ölen Merhumenin Borcu, Vasiyeti ve Diğer Masraflar	
Zevce-i müteveffâ-yı mihrinden Ahmed ve Fatıma'nın hissesi 150 kuruş	Zevcesi Aişe'nin mihrini 400 kuruş
Hâkim Efendi'ye resm-i kısmet 300 kuruş	Vasiyet 100 kuruş
Kızı Fatıma'ya altun niza'ından verilen 60 kuruş	Oğlu Ahmed mülk akçesi himâyet için 20 kuruş
Hacı İbrahim'in Ali deyn 43 kuruş 35 para	Kara Hacı İsmail'e 20 kuruş
Gümüş beşe'ye 26 kuruş	Yârengümelî Şehirlioğlu Hacı Mehmed'e 8 kuruş
Hacı Zaman Hacı Yusuf'un Ahmed'e 6 kuruş	Koca Ağa oğlu Mehmed'e 6 kuruş 15 para
Koca Ağa oğlu Mehmed 6 kuruş 15 para	Kökboyacı Taviloğlu Mehmed'e 5 kuruş
Kösekadızaâde Mustafa Ağa'ya 3 kuruş	Hacı Cafer'e 15 kuruş
Kara Ahmed'in oğlu Bayrakdâra 3 kuruş	Çukacı Zimmiye 16 kuruş

⁷¹ Gerçek toplam 7166,5'tur.

Toplam meblâğ; 1195.5 kuruş	
Tutar-ı sâbıkdan ba'de't-tarh sahhü'l(...) ;5931.2 kuruş	
Zevcesi Ayşe'ye 741.5 hisse-i irsiyye <u>450 mihr</u> 1141.5 kuruş	Oğlu Ahmed'e 1730 babasından hisse-i irsiyye 0775 vâlidesinden hisse-i irsiyye 0100 vâlide mihrinden <u>0020 yeğen akçesi</u> <u>(...)</u> 2625 kuruş
Kızı Fatıma'ya 865 babasından 050 vâlidesinden hisse-i irsiyye <u>060 altun (...)</u> 975 kuruş	Kızları beşe-i avâm Gülsüm ve Havva'ya 2595 babasından hisse-i irsiyye
	Kıymeti
Otuz sekiz okka nühâs maa sini ⁷²	50 kuruş
Yorgan	6 kuruş
Verilmiş yorgan	5 kuruş
Cedfid kilim	14 kuruş
Verilmiş kilim	6 kuruş
Verilmiş kilim	3 kuruş
Verilmiş kilim	12 kuruş
Verilmiş kilim	5 kuruş
Seccâde	3 kuruş
Seccâde	1.5 kuruş

⁷² DŞS., no 672, V. 60/a, h. Belirtilmemiş.

Fener	2 kuruş
Eski entâri	1 kuruş
Nakışlı gömlek	4 kuruş
Yaş yağlık	20 kuruş
Nakışlı bohça	1 kuruş
Bohça ve yastık yüzü	2 kuruş
Döşek yüzü	2.5 kuruş
Küçük bıçak kını gümüşlü	3 kuruş
Çetme incüsü	40 kuruş
İstefane (?) üzerine mahsûb	25 kuruş
Sulh için üzerine mahsûb	100 kuruş
Yarım hisse arsa Delikliçmar'da	200 kuruş
Evden bir hisse	187.5 kuruş
Fırıncı dükkânı	300 kuruş
Yorgan dükkânı	150 kuruş
Büyük yağ dükkânı	161 kuruş
Eşek	16 kuruş
Toplam meblâğ	1317 kuruş

Zevcenin hisse ve mihrinin haricinde resm-i kısmete verdiği yüz elli kuruş ile Gümüş Beşe'ye edâ ettiği yirmi altı kuruş mecmû'ı yüz yetmiş altı kuruş ayrıca kaydedilmiştir.

Tablo 3.10: Âiše, Ümmügülsüm ve Havva'ya verilen hisse⁷³

Âiše, Ümmügülsüm ve Havva'ya verilen hisse	Kıymet
Menzilden hisseleri	656.5 kuruş
Büyük bağ	800 kuruş
Kebabçı dükkânı	1000 kuruş
Küçük debbâğ dükkânı	139 kuruş
Toplam meblâğ	2595 kuruş

Tablo 3.11: Kızı Fâtıma babasından hisse-i irsiyye ve mehrinden hisse ve altın nizâ'ından alacağı altmış kuruş mukâbilinde verilenler⁷⁴

Verilenler	Kıymet
Ekmekçi dükkânı	1000 kuruş
Yağmurluk	8 kuruş
Kebabçı dükkânı	1 kuruş
Bakır kapkacak	15 tane 15 kuruş
Yazılı tas	1 kuruş
Toplam meblâğ	1025 kuruş

Bu meblâğdan Fatıma'nın babasından, vâlidesi mihrinden ve altın ve nizâ'dan alacağı altmış kuruş mecmû'ı dokuz yüz yetmiş beş kuruştan ziyâdesi merkûme Fatıma'dan resm-i kısmet verilen elli kuruşa hisbe edilmiştir. Ayrıca oğlu Ahmed'e babasından ve vâlidesinin terekesi ile mihrinden hisse ve bin akçe yirmi kuruş mukâbelesinde verilen eşyâdır.

---

⁷³ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer'iyeye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 197.

⁷⁴ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer'iyeye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 197-198.

Tablo 3.12: Ahmed'e Babasından ve Vâldesinin Terekesinden Verilenler⁷⁵

Kalan Eşyalar	Kıymet
Bakır kap kaçak	29 tane 29 kuruş
13 sahân	4 kuruş
Büyük Şam ibriği	1.5 kuruş
Adana ibriği	2 kuruş
3 Şam ibriği	3 kuruş
Bir miktar çivid	1 kuruş
Yorgan	5 kuruş
Yeni sarık	16 kuruş
Kullanılmış sarık	13 kuruş
İki tane kullanılmış sarık	8 kuruş
Şal	1 kuruş
Entari	8 kuruş
Biniş	13 kuruş
Abdestlik	6 kuruş
Kullanılmış (...) kuşak	2 kuruş
Şalvâr	3 kuruş
Hamâm gömlek	1 kuruş
Kilim	13(?) kuruş
Kullanılmış kilim	(?) kuruş
Kullanılmış kilim	(?) kuruş
Kilim	6 kuruş
Eski kilim	1 kuruş
Seccâde	1 kuruş
Verilmiş seccâde	1 kuruş
Meftûl(?) imlâf maa zincir	20 kuruş
Berşâne (?)	20 kuruş
Kaş basdı	15 kuruş
Tûğ	5 kuruş
İki çift küpe	30 kuruş
Tüfek	10 kuruş
Gümüşlü piştov	12 kuruş
Büyük bıçak	4 kuruş
Küçük bıçak	-
Kur'anı kerim	7 kuruş
Mecmû' kitabı	3 kuruş
Evden hisse	656.5 kuruş
Kahve dükkânı	1000 kuruş
Sarrâc dükkânı	500 kuruş
Yarım hisseli arsa Delikliçınar'da	300 kuruş

⁷⁵ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer'îye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 198-199.

At	80 kuruş
Zimemden kabz edeceği	100 kuruş
Toplam meblâğ	2964.5 kuruş

Onuncu tereke kaydında Kayalık mahallesinde ikâmet eden Hacı Ali bin Polad Hacı Mehmed'in vefatı sonrası kalan terekesi, terk ettiği nikahlı eşleri olan Fatma bint İbrahim ve Habibe bint Abdullah'a; büyük oğlu Ali, sagîr Mehmed'e; küçük kızları Ayşe ve Ümmühan ile sagîre Hadice'ye paylaşımı yapılmıştır. Ümmühan Hatun'a yapılan paylaşım 20 Rebîü'l-evvel 1207 (5 Kasım 1792) tarihinde sicile işlenmiştir.⁷⁶ Söz konusu tereke kaydı şöyledir:

Tablo 3.13: Hacı Ali bin Polad Hacı Mehmed'in Terekesi⁷⁷

Kuruş	Terekeye Yazılanlar
30	Gümüş Osman Ağa'dan alınan eşek
250	Gökboyacılar içinde dükkân yeri
200	İbrahim oturduğu dükkân yeri
30	1 tane Belgrad demiri tüfek
510	Toplam
12	Hırka, çakşır, biniş ve eski nâfe kürk
3	1 tane sandık
25	25 okka bakır
15	Aşçı oğlundan alınan dükkân yeri
20	10 kile arpa
730	Toplam
100	Der-zimmet-i Mirlic Abdullah Çelebi
75	Ovacıklı Mustafa Ağa'dan
2.5	Kullanılmış Beyaz sarık
5	Kullanılmış Seccade
11	Hırare
10	Kur'anı kerim
50	İplik pazarında mağaza yeri
6	Alaca eski entâri
989.5	Toplam
3	Çift Piştov

⁷⁶ DŞS., no 672, V. 64/b, h. Belirtilmemiş.

⁷⁷ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer'îye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 216-217.

1	Eski Ahmediye
3	Beyaz boğası entârî ve eski zıbûn
8	Kullanılmış çuka yeşil biniş
250	Terzi dükkânı
100	Def'a civarında terzi dükkânı
15	1 tane İstanbul demiri tüfek
30	10 kile hinta
1000	Hacı Yusuf oğlu Molla Süleyman'dan
0.5	Tesbih
2400	Hepsinin Toplamı; iki bin dört yüz kuruşdur

On birinci tereke kaydında Kayalık mahallesinde ikâmet eden Hacı Ali bin Polad Hacı Mehmed'in vefatı sonrası kalan terekesi, terk ettiği nikahlı eşleri olan Fatma bint İbrahim ve Habibe bint Abdullah'a; büyük oğlu Ali, sagîr Mehmed'e; büyük kızları Ayşe ve Ümmühan ile sagîre Hadice'ye paylaşımı yapılmıştır. Âişe Hatun'a yapılan paylaşım 20 Rebîü'l-evvel 1207 (5 Kasım 1792) tarihinde sicile işlenmiştir.⁷⁸ Söz konusu tereke kaydı şöyledir:

Tablo 3.14: Hacı Ali bin Polad Hacı Mehmed'in Terekesi-2⁷⁹

Kuruş	Terekeye Yazılanlar
25	25 okka bakır
3	Sandık
30	10 kile arpa
1000	Hacı Yusuf oğlu Molla Süleyman'dan
150	Bir kıt'a değirmen yanında bahçe
1208	Toplam
1000	Cami yanında tahmini olarak 8 dönüm bahçe
100	Kale içinde berber dükkânı
145	Pekdemir oğlundan
2453	Hepsinin Toplamı; iki bin dört yüz elli üç kuruştur

On ikinci tereke kaydında Kayalık mahallesinde ikâmet eden Hacı Ali bin Polad Hacı Mehmed'in vefatı sonrası kalan terekesi, terk ettiği nikahlı eşleri olan Fatma bint İbrahim ve Habibe bint Abdullah'a; büyük oğlu Ali, sagîr Mehmed'e; büyük kızları Ayşe ve Ümmühan ile sagîre Hadice'ye paylaşımı yapılmıştır. Fatma bint İbrahim

⁷⁸ DŞS., no 672, V. 64/b, h. Belirtilmemiş.

⁷⁹ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer'îye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022),217-218.

Hatun'a yapılan paylaşım 20 Rebû'l-evvel 1207 (5 Kasım 1792) tarihinde ise sicile işlenmiştir.⁸⁰ Söz konusu tereke kaydı şöyledir:

Tablo 3.15: Hacı Ali bin Polad Hacı Mehmed'in Terekesi-3⁸¹

Kuruş	
300	Yayı bağı vech-i meşrûh üzere tahmin 3 dönüm
550	Debbâğzâde Mustafa Ağadan
25	25 okka bakır
10	Yeni yorgan
5	Büyük güğüm
890	Toplam
4	2 tane minder
10	Sincab yünü kürk
3	2 tane yastık
3	Selvi (ağacından) sandık
165	Deve oğlundan
1075	Toplam
160	Sandıklılı Osman Ağa'dan 560 kuruş
100	Tuz bazarında dükkân yeri
30	10 kile arpa
80	Fakihhoca'dan
355	Hacı Yûsuf oğlu Molla Süleyman
2200	Hepsini Toplamı

On üçüncü tereke kaydında⁸² Kayalık mahallesinde ikâmet eden Hacı Ali bin Polad Hacı Mehmed'in vefatı sonrası kalan terekesi, terk ettiği nikahlı eşleri olan Fatma bint İbrahim ve Habibe bint Abdullah'a; sulbî kebîr oğlu Ali, sagîr Mehmed'e; sulbiye-i kebîre kızları Ayşe ve Ümmühan ile sagîre Hadice'ye paylaşımı yapılmıştır. Âişe Hatun'a yapılan paylaşım 20 Rebû'l-evvel 1207 (5 Kasım 1792) tarihinde ise sicile işlenmiştir.⁸³ Söz konusu tereke kaydı şöyledir:

⁸⁰ DŞS., no 672, V. 65/a, h. 103.

⁸¹ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer'îye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 218.

⁸² Bu tereke kaydı tekrarlanmış bir şekilde sicile tekrar yazılmıştır.

⁸³ DŞS., no 672, V. 65/a, h. Belirtilmemiş.

Tablo 3.16: Hacı Ali bin Polad Hacı Mehmed'in Terekesi-4⁸⁴

Kuruş	
25	25 okka bakır
3	Sandık
30	10 kile arpa
1000	Hacı Yusuf oğlu Molla Süleyman'dan
150	Bir kıt'a değirmen yanında bahçe
1208	Toplam
1000	Cami yanında tahmini olarak 8 dönüm bahçe
100	Kale içinde berber dükkânı
145	Pekdemir oğlundan
2453	Hepsinin Toplamı; iki bin dört yüz elli üç kuruşdur

On dördüncü tereke kaydında aslen Yârengüme karyesinden olan, Denizli'nin Horsalaz mahallesinde ikâmet ederken vefât eden Ümmü Gülsüm Hâtun'un terekesi, bilinen vasisi olmadığından ma'rifet-i şer' vasisi olan Ahmed Beşe'nin bilgisiyle zâhire ihraç edilmiştir.⁸⁵ Bu tereke kaydına yansıyan mallar ve masraflar şöyledir:

Tablo 3.17: Ümmü Gülsüm Hâtun'un Terekesi⁸⁶

Nakit akçe 95 kuruş	Bütün altın 4 tane 16 kuruş	Mısır altını 5 tane 15 kuruş	İstanbul nisfiyesi 4 tane 8 kuruş	Mısır nisfiyesi 4 tane 6 kuruş
Kullanılan beyaz akçe 33 kuruş	Kırk (tane) kırmızı eski zaman akçesi 5 kuruş	Odabaşı ma'arifetiyle ihrâc 14 kuruş	Kerim oğlu Ahmed zimmetinde 9 kuruş	Sini 1 tane
Yağ bakracı 1 tane	Kapaklı Tencere 1 tane	Sahan 1 tane	Tava 1 tane	Fincan tepsisi 1 tane
Yorgan 1 tane	Döşek 1 tane	Kullanılmış Selli 1 tane	Kaftân 1 tane	Muhâyer 1 tane
Şam alacası kaftân 1 tane	Kuşak 1 tane	İpek alaca 2 arşun	Kettan bezi 1 tane	Yeni gömlek kenarlı 1 tane
Yeni sarık 1 tane	Burgu 2 tane	Döşek yüzü 1 tane	Donluk parçası 2 tane	Minder yüz 1 tane

⁸⁴ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer'îye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 219.

⁸⁵ DŞS., no 672, V. 74/b, h. Belirtilmemiş.

⁸⁶ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer'îye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 248-249.

Peşkir 2 tane	Çarşaf 3 tane	Yastık yüzü 2 tane	Mücessem 2 tane	Pamuk top bez 1 tane
Tahra 1 tane	Kantar 1 tane	Balta 1 tane	Buğday 2 ölçek	Darı 3 ölçek
Pamuk 3 okka	Çember 1 tane	El değirmeni taşı 2 tane	Menzil ve bağ tahminen 250 kuruş	Ölenin vasiyeti ve cenaze masrafları 350 kuruş
Mefta'nın terekesinden çıkarılan masraflar			Kuruş	
Cenaze masrafları			35	
Kısmet vergisi			35	
Resm-i ağa			35	
Odabaşı'ya ve hizmetkarına hizmet			15	
Toplam Çıkan; yüz yirmi kuruş			120	

On beşinci tereke kaydı Elmalılarla mahallesinde ikâmet ederken vefat eden Babuçcu zevcesi namıyla bilinen bir hatunun tereke kaydıdır.⁸⁷

Tablo 3.18: Babuçcu Zevcesi Hâtun'un Terekesi⁸⁸

Bağ 1 tane 150 kıymet	Köle Hacı Yusuf oğlu Hasan Ağa zimmetinde 30 kuruş	Deveoğlu İbrahim zimmetinde 23 kuruş	
Cenaze masrafları 23 kuruş	Hâkim efendiye 15 kuruş	Çukadâriye 30 kuruş	Hüdâmiyye 15 kuruş

⁸⁷ DŞS., no 672, V. 74/b, h. Belirtilmemiş.

⁸⁸ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer'îye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 249.

On altıncı tereke kaydı Değirmenci Emir Mehmed isminde kişinin Denizli’de vefât ettikten sonra bilinen varisi olmadığı için kalan terekesinin beytü’l-mala mahkeme kararıyla geçtiğini içeren tereke kayıdır.⁸⁹ Söz konusu tereke şöyledir:

Tablo 3.19: Değirmenci Emir Mehmed’in Terekesi⁹⁰

Gözle bağı 1 tane 120 kuruş	Buğday 12 keyl kıymeti 60 kuruş	Ev eşyası 20 kuruş	Yaya bağı 4 dönüm 250 kuruş	Eşek 25 kuruş
Vasiyet 40 kuruş	Eşinin mihr-i 40 kuruş	Mehr 35 kuruş	Hâkim efendiye 25 kuruş	Değirmen kirası borcu 50 kuruş
Hizmet 30 kuruş	Sahhü’l-bâkî beytü’l-mâl zimmetinde kalan 250 kuruş			

On yedinci tereke kaydı İbrâhîm ve Osmân isimli kişilerin baba ve annelerinden kalan eşyaların paylaşımını göstermektedir.⁹¹

Tablo 3.20: İbrâhîm ve Osmân’ın Ebeveyninden Kalan Tereke⁹²

Bürümcük gömlek 2 tane 12 kuruş	Başörtüsü 1 tane 4 kuruş	Kumaş kaftân 2 tane 25 kuruş	Erkek kuşağı 1 tane 20 kuruş	Çuka cebe 1 tane 5 kuruş
Döşek 5 kuruş	Yorgan 5 kuruş	Evâni-i nuhâs 10 kuruş	Yemeni 1 kuruş	Kara İsmail oğlu Mûsâ 37 kuruş
Muhabire verdiği 15 kuruş	İşlemeli gömlek 4 kuruş	Gömlek 3 tane 3 kuruş	Gömlek işli 4 kuruş	Zıbûn 5 kuruş

⁸⁹ DŞS., no 672, V. 77/b, h. Belirtilmemiş.

⁹⁰ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer’iye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 257.

⁹¹ DŞS., no 672, V. 80/b, h. Belirtilmemiş.

⁹² Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer’iye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 266-267.

1 tane Yastık ve 2 tane minder 3 kuruş	Sandık 2 tane 3 kuruş	Eşek 1 tane 15 kuruş	Medîne-i menzil 60 kuruş	Bezmişân 15 kuruş
Üstüfâne? 10 kuruş	4 tane Yüzük 2 kuruş	Sac kabağı 5 kuruş	Toplam tutar 226 kuruş	Osman'ın hissesi 113 kuruş İbrahim'in hissesi 113 kuruş

Terekelere genel olarak baktığımızda günlük kullanılan temel eşyalar ve kıyafetler ön plana çıkmaktadır. Bıçak, gömlek, sini yastık, yorgan vb. eşyalar buna örnektir. Ayrıca terekeyi bırakan kişinin zenginliğine göre arsa, bağ, bahçe, dükkân ve evler de terekeye söz konusu olmuştur. On yedi tereke kaydından sadece bir tanesinde kalan mallar varis olmadığı için beytü'l-mâla teslim edilmiştir.⁹³

Bu terekelerden en fazla mal ve zenginliği olan tereke kaydı Kurşunlu mahallesinde ikâmet ederken ölen Fâtıma bint el-Hâc Mustafâ'nın bıraktığı miras ile ilgili terekedir.⁹⁴ Söz konusu sicilde, devrin padişahı⁹⁵ tarafından evâsıt Rebiü'l-ahîr 1207 (26 Kasım-5 Aralık 1792) tarihinde on, on bir, on iki ve on üçüncü tereke kayıtlarını ilgilendiren iki ferman yazdırılmıştır.⁹⁶ Bu fermanlarda paylaşım konusunda vazifelendirme yapacağını ve kimin bu konuyla ilgilenmesi gerektiğini bildirmiştir. Ayrıca Anadolu Kazaskeri Mevlânâ İbrâhim tarafından da bir mektup gönderilmiştir. Bu mektupta tereke paylaşımı hakkında kassâm ve çukadâr göndereceğini belirtilmiştir.⁹⁷

⁹³ Bkz. DŞS., no 672, V. 77/b, h. Belirtilmemiş.

⁹⁴ Bkz. DŞS., no 672, V. 58/b, h.86.

⁹⁵ III. Selim

⁹⁶Bkz. DŞS., no 672, V. 68/a, h. 114; Bkz. DŞS., no 672, V. 68/a, h. 116.

⁹⁷ DŞS., no 672, V. 68/a, h. 115.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TOPLUM HAYATI

İslâm medeniyeti şehirlerde gelişme göstermiş ve yerleşim yerlerini kurarken İslâmî ölçülere riayet ederek kurulmasına önem verilmiştir. Hz. Muhammed (sav) hicret ettikten sonra Medine'ye, ilk olarak Mescid-i Nebevî'yi inşa ettirmiştir. Onun etrafında şehrin gelişimi sağlanmıştır. İslâm medeniyetinin yeni kurulan şehirleri de cami merkezli kurulmuştur. Caminin etrafında mezarlık, pazar bulunacak ve onun etrafında yerleşim olacak şekilde şehir gelişim göstermiştir.⁹⁸

Söz konusu sicilin olduğu tarihlerde Denizli'nin nüfusu ile ilgili pek malûmat edinilememiştir. 1891 Aydın vilâyetine bağlı Denizli sancağının salnâmesiyle bir nüfus bilgisine ulaşılmıştır. O da şöyledir: 212.514 kişilik nüfusu olduğu ve bunun 209.426'sının Müslüman olduğu tespit edilmiştir.⁹⁹

Denizli şehrinin araştırmaya konu olan sicilinin tarihi olan 18.yy. sonuna en yakın dönemde gelen Evliya Çelebi şehre geldiğinde Denizli'yi şöyle tasvir etmiştir:

*...Kalesi düz yerde dörtgen şeklindedir. Hendeği yoktur, çevresi 470 adımdır, dört kapısı vardır. Kuzeyinde boyacılar, doğusunda semerciler, güneyinde Yeni Camii, batısında bağlar kapısı bulunur. Kalede elli kadar silahlı bekçi vardır ki dükkânları bekler. Asıl şehir kalenin dışında, 44 mahalle ve 3600 evden ibarettir. Büyüklü-küçüklü 57 camii ve mahalle mescidi, 7 çocuk mektebi, 6 hamamı, 17 tekkesi vardır.*¹⁰⁰

Şehirde vefat eden insanlar için mezarlıklar bulunmaktadır. Lakin bu mezarlıklar kişilerin mensup olduğu dine göre değişmektedir. Bu mezarlıklar Müslüman ve gayrimüslim mezarlıkları olmak üzere ikiye ayrılır. Sicilimizde mezarlıklarla ilgili

---

⁹⁸ Mustafa Sabri Küçükbaşcı, "Şehir", DİA (İstanbul: TDV Yayınları, 2010) 38/441-446.

⁹⁹ Tuncer Baykara, "Denizli", DİA (İstanbul: TDV Yayınları, 1994) 9/155-159.

¹⁰⁰ Denizli Valiliği, "Tarihçe", <https://denizli.ktb.gov.tr/TR-211720/tarihce.html> [13.11.2023].

tespit edilen kayıt bir tanedir. Bu da Gedik Ahmed Paşa'nın iki dönümlük vakıf arazisinin üç yüz otuz üç mukâta'a ile ehl-i zimmet için tahsis ettiğini içeren kayıttır.¹⁰¹

4.1. Toplumda Su Kültürü

Su şebekesi o dönemde günümüzdekinin aksine evlere dağıtılmadığı için mahallelerde belirli noktalarda çeşme ve sebiller kurularak su ihtiyacı giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca cami, medrese gibi diğer binaların olduğu yerlerde de çeşmeler kurularak su ihtiyacı giderilmiştir. Denizli'de de söz konusu sicilde çeşme ile ilgili sadece bir kayıt bulunmaktadır. O da Delikliçınar mahallesinde ikâmet eden Paşazâde Ahmed Ağa'nın kızı olan Âişe Hatun'un dükkân gelirlerini vakfettiği iki çeşmedir. Bunlar biri Delikliçınar mahallesinde diğeri de Müftü Mustafa Efendi medresesinin yakınında bulunan çeşmelerdir.¹⁰²

“İslâm dininin vücut temizliği üzerinde ihtimam göstermiş olmasıyla Müslümanlar hamama değer göstermiş ve bilhassa Türklerin şehirlerinde hamam, yerleşim yerlerinin vazgeçilmez bir unsuru olmuştur.”¹⁰³ Su ihtiyacı temizlik için de lazım olduğu için camilerin yanına, külliyele ve ayrıca müstakil olarak hamamlar kurulmuştur. Halk da bu yerlere temizliğe önem verdiği için rağbet etmiştir. 672 numaralı sicilde hamamla ilgili iki kayıt vardır. O da Gülrûh Sultan'ın vakfına dair hamamların kiralarının toplanması ile ilgili buyruk ve fermanlardır. Denizli'de söz konusu sicilin yazıldığı dönemlerde tarihi hamam olarak da Vali Seyfeddin Karasungur zamanında 1246 M. yılında yapılan Germiyanoğlu Vakıflar Hamamı vardır.¹⁰⁴

4.2. Toplumda Asayışı ve Huzuru Bozan Fiiller

İslâm medeniyetinde asayiş, toplumun huzuru ve güvenliğinin sağlanması için önemli olmuştur. Hz. Muhammed (sav) döneminde asayiş için geceleri bekçi olarak asesbaşı

---

¹⁰¹ DŞS., no 672, V. 61/b, h. 91.

¹⁰² DŞS., no 672, V. 3/a, h. 5.

¹⁰³ Semavi Eyice, “Hamam”, DİA (İstanbul: TDV Yayınları, 1997) 15/402-430.

¹⁰⁴ Öner Yalçın, Sibel ve Mehmet Demirci, “Germiyanoğlu Vakıflar Hamamı”, *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, C.10, S. 2, (2020): 252-257.

denilen vazifeli görevlendirilmiştir. Hz. Ebu Bekir (ra) döneminde ise bu görev kalıcı hale gelmiştir.¹⁰⁵ Sonrasında subaşılık¹⁰⁶ görevi, şurta teşkilatı¹⁰⁷ gibi vazifelerle şehrin güvenliği sağlanmaya çalışılmıştır. Lakin ne kadar önlem alınsa da insanların olduğu yerde bir olay ve özellikle huzuru bozan bir olay olasılığı sıfıra inmemiş ve olaylar yaşanmıştır.

Asayiş bozulması hususunda cinayetler toplumda cinayetin durumuna göre infial uyandırmıştır. Ele alınan sicilde cinayetlerle ilgili üç kayıt bulunmaktadır: Bunlardan ilki devrin padişahının¹⁰⁸ fermanıyla kayda geçen cinayettir. Bu cinayet kaydı Denizli’de misafir olarak el- Hâc Kara Osman’ın menziline kalırken el-Hâc Hasan’ın katledildiği kayıttır. El-Hâc Hasan burada kalırken ev sahibi el- Hâc Kara Osman’a iki bin kuruşluk emti’a ve eşyasını emanet olarak vermiştir. Sonra gece vakti el- Hâc Kara Osman, el-Hâc Hasan’ı öldürmüştür. Padişah da kendisinden bir ferman gelene kadar bu olayla ilgili alınacak karar için beklemlerini tembihlemiştir.¹⁰⁹

İkinci kayıt ise Delikliçınar mahallesinde ikâmet eden Hatice bint Hacı Mustafâ’nın, eşi olan Hamîdli Molla İbrâhîm’i tüfikle öldüren Osman ile sulh yaptığını içermektedir. Bu kayıta davacı tarafın bir Mushâf-ı Şerif, bir gaddâre¹¹⁰ ve kırk kuruş verilmesi üzerine anlaşma sağladığı, bu zikredilen kıymetlerin verildiğinden dolayı davayı çektiği bildirilmiştir.¹¹¹

Üçüncü kayıt Denizli’nin Karaman yaylasında, 12 Muharrem 1208 (20 Ağustos 1793) tarihinde aslen Alaşehirli olup, Yârengüme pazarında ticaret için gelip giden Ali

---

¹⁰⁵ Abdülkadir Özcan, “Asesbaşı”, DİA (İstanbul: TDV Yayınları, 1991) 3/464.

¹⁰⁶ Bkz. Mücteba İlgürel, “Subaşı”, DİA (İstanbul: TDV Yayınları, 2009) 37/447-448.

¹⁰⁷ Bkz. Metin Yılmaz, “Şurta”, DİA (İstanbul: TDV Yayınları, 2010) 39/242-244.

¹⁰⁸ III. Selim

¹⁰⁹ DŞS., no 672, V. 49/a, h. 67.

¹¹⁰ Ağır ve her iki tarafı keskin bir kılıç

¹¹¹ DŞS., no 672, V. 62/b, h. 96.

Beşe'nin gece vakti kimliği belirlenemeyen kişilerce öldürüldüğünü ve ardından eşyalarının kaydedildiğini içerir.¹¹²

Hırsızlık ve gasp toplumda huzurun bozulmasına sebep olan başka etkenlerdendir. Çünkü insanların mallarının ve canının güvende olmadığını hissetmesine ve korkunun toplumda yer edinmesine sebep olur. Söz konusu sicilde sadece bir tane gasp olayı sicile yansımıştır. O da Denizli Voyvodası olan İsmâil'in konağının eşkıyâ tarafından basılması sonucu olmuştur. Bu baskın sonucu eşkıyâlar konaktan söz konusu olan Voyvoda'nın sorumluluk alanlarından topladığı ve hazineye göndereceği yetmiş bin kuruş parayı, çeşitli elbise ve eşyaları ve hayvanları gasp etmiştir. Padişahın bu konuda yazdığı ferman sicile işlenmiştir.¹¹³

Yalan ve iftira toplumu bozmak için en kuvvetli silahlardan biridir. "Çamur at izi kalsın." atasözünde belirtildiği gibi bir yalanın doğrusu bulunsa da onun etkisi ve bıraktığı iz maalesef giderilememektedir. Toplumda bir olay olmuş gibi yalan atmak toplumu infiale götürebilmektedir. Ele alınan sicilde bir yalan/iftira kaydı bulunmaktadır. Bu kayıt şöyledir: Aslen Ispartalı olan Etmekçi Hacı Mehmed, mahkeme huzurunda deli olduğunu ikrâr ettikten sonra hac için yola çıktığında Sarayköy kazâsının Kazıklıpazâr adlı yerinde on beş kişinin önünü kestiğine, onların kendi yanındaki malını çaldığına dair Denizli'ye gelip yalan ve iftira atmıştır. Mahkeme de onun iftirasını tespit etmiştir.¹¹⁴

İsyan topluma ve devlete ciddi zarar veren olaylardandır. Tarihte çeşitli isyanlar kendi toplumunu ve dünyayı derinden etkilediği olmuştur. Söz konusu sicilde ise isyanla alakalı bir tane kayıt vardır: Denizli'de es-Seyyid Mehmed tarafından isyan çıkarılmıştır. İsyân Düstûr-ı ekrem Hasan Paşa tarafından bastırılmıştır. Söz konusu âsi ise Magosa'ya sürgün edilmiştir.¹¹⁵

---

¹¹² DŞS., no 672, V. 74/a, h. 127.

¹¹³ DŞS., no 672, V. 77/a, h. 131.

¹¹⁴ DŞS., no 672, V. 86/a, h. 147.

¹¹⁵ DŞS., no 672, V. 10/a, h. 21.

4.3. Toplumunu Etkileyen Olaylar

İnsanlar yaşadığı toplum içerisindeki olaylardan iyi veya kötü olarak etkilenmektedir. Bu olaylara bazen müdahil olunabilse de bazen de müdahil olunamamaktadır. Doğal afetler doğada insanın kontrolü dışında gerçekleşmektedir. Savaşlar, göçler gibi olaylar toplumu derinden etkilemektedir. Savaşlar toplumu sosyal, ekonomik ve psikolojik bir şekilde etkilemiştir. Ele alınan Denizli şer'iyye sicilinde savaşlarla ilgili bazı hükümler bulunmaktadır. Örneğin; 1156 (1743) yılında İran'a sefer düzenleneceğine dair ve bunun için orduya malzeme sağlamak maksadıyla bir ferman çıkarılmıştır.¹¹⁶ Saman, kömür vb. eşyalarla ordunun desteklenmesi istenmiştir. Ayrıca bazı dönemlerde asker alımı yapılarak orduyu kuvvetlendirme ve savaşa hazırlık çalışmaları yapılmıştır. Özellikle 1213 yılının Şa'ban ayının son günleri olan (28 Ocak-5 Şubat 1799) tarihte çıkarılan fermanla Fransızların Mısır'ı işgal ettiği belirtilmiş ve onlarla mücadele için orduya asker gönderilmesi emredilmiştir.¹¹⁷ Bu olaylar ele alınan sicilde yer almış ve bu savaşlardan dolayı halk zora düşmeye başlamıştır. Bu savaşlar için İmdâd-ı Seferiyye adı altında vergi de toplanmıştır.¹¹⁸

---

¹¹⁶ DŞS., no 672, V. 34/b, h. Belirtilmemiş.

¹¹⁷ DŞS., no 672, V.86/a, h. 147.

¹¹⁸ DŞS., no 672, V.61/b, h. 93.

BEŞİNCİ BÖLÜM

DİNÎ HAYAT VE VAKIFLAR

5.1. Dinî Hayat

Denizli, eski çağlarda çeşitli dinlere ev sahipliği yapmıştır. Özellikle Hristiyanlık ve İslâm dini mensupları bünyesinde yer almıştır. Bu dinlerin mensupları çeşitli ibadethaneler inşa ederek kendi dinlerini yaşamaya çalışmışlardır.

Müslümanlar için, özellikle Hz. Muhammed (sav) döneminde Medine'ye hicret sonrası ilk olarak cami inşâ ettirmesi şîâr olmuştur. Bu sebeple Müslümanlar, yeni yerleşim yerlerinde veya fethettiği şehirlerde bu sünnete binaen cami ve mescit inşa etmişlerdir. Denizli'ye ilk Müslümanlar 1071 Malazgirt Savaşı sonrası Anadolu'nun kapılarının açılmasıyla gelmiştir. Müslümanlar Anadolu'da da fethettikleri şehirlere çeşitli ibadethaneler yapmışlardır. Denizli'ye 17. yüzyılda gelen Evliya Çelebi şehrin elli yedi mihraptan oluştuğundan ve Kale Camii, Yeni Camii, Kurşunlu Camii, Saray Camii, Tabaklar Camii, Çömlekçi Camii ve Ulu Camii'den bahsetmiştir. Diğer otuz yedi camiden bahsetmemiştir.¹¹⁹ Bu camilerden Ulu Camii Alâaddin Keykûbâd'ın oğlu II. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde Seyfeddin Karasungur tarafından 1247 M. yılında inşâ edilmiştir. Lakin bu cami Haziran 2002 yılında dönemin belediye ekiplerince yıkılmıştır.¹²⁰ Ele aldığımız sicilde ise Gazalcızâde el-Hâc Mehmed Ağa'nın Horospur mahallesinde yaptırdığı cami,¹²¹ Değirmenönü mahallesinde halkın yaptırdığı cami,¹²² Delikliçınar mahallesinde Kısmetli el-Hâc Hüseyin'in inşâ ettirdiği

---

¹¹⁹ Evliya Çelebi, Seyahatnâme, C. IX, s.102

¹²⁰Denizli Haber. "Denizli Ulu Cami Nasıl Yıkıldı?".
<https://www.denizlihaber.com/ozgun/kent-bellegi/denizli-ulu-cami-nasil-yikildi/>
[08.05.2024]

¹²¹ Bkz. DŞS., no 672, V. 1/b, h. Belirtilmemiştir.

¹²² Bkz. DŞS., no 672, V. 38/a, h. 50; DŞS., no 672, V. 38/b, h. 51-52.

mescid-i şerif,¹²³ Feslikân Mahallesinde bulunan mescid-i şerif,¹²⁴ Dede Ağa mahallesinde Kazak Mehmed Ağa'nın inşa ettirdiği mescid-i şerif¹²⁵ ve tuz pazarındaki cami¹²⁶ sicilde geçmektedir. Bu camilerin tam isimleri kaydedilmemiştir. Bu camilerin imamlarıyla ilgili olarak da sadece atama kaydı olanların bilgisi vardır.

İmamlar namaz için cemaate önderlik eden kimselerdir. Osmanlı devrin ilmîye sınıfına mensuptur. Ama Osmanlı'da imamlar devlet eliyle atanmıştır ve bu sebeple askerî sınıftan sayılmıştır.¹²⁷ Ele alınan sicilde üç yerde imam atamasıyla ilgili kayıt vardır. Bu atamalar haricinde diğer camilerde vazifeli imamlar hakkında bilgiye ulaşılmamıştır. Sicilde adı geçen imamlar şunlardır: Gazalcı zâde el-Hâc Mehmed Ağa'nın Horospur mahallesinde yaptırdığı cami-i şerife Hasan bin Osmân Halife'nin 3 Recep 1210 (13 Ocak 1796) tarihinde, yevmiyesi üç akçe olacak şekilde önceki imam öldüğü için onun yerine görevlendirildiğini belirtilir.¹²⁸ İkinci imam atamasında ise Değirmenönü mahallesinde halkın yaptırdığı cami-i şerife 23 Cemâziye'l-ahir 1205 (27 Şubat 1791) tarihinde Abdullah Halife'nin atandığını belirtilmektedir.¹²⁹ Üçüncü imam atamasında da Delikliçınar mahallesinde Kısmetli el-Hâc Hüseyin'in inşa ettirdiği mescid-i şerife el-Hâc Mustafâ Halife'nin 18 Şa'ban 1204 (31 Mart 1793) tarihinde imam olarak atandığını bildirilmektedir.¹³⁰

Müezzin ezân okuyan kimse demektir. Kâmet ve ezân okumakla görevli olup Osmanlı'da imam gibi devlet eliyle atanan askerî sınıfındandır.¹³¹ Ele alınan sicilde iki

---

¹²³ Bkz. DŞS., no 672, V. 65/a, h. 104.

¹²⁴ Bkz. DŞS., no 672, V. 65/b, h. 107.

¹²⁵ DŞS., no 672, V. 61/a, h. 88.

¹²⁶ Bkz. DŞS., no 672, V. 62/a, h. 94.

¹²⁷ Kemal Beydilli, "İmam" DİA (İstanbul: TDV Yayınları ,2000) 22/181.

¹²⁸ DŞS., no 672, V. 1/b, h. Belirtilmemiştir.

¹²⁹ DŞS., no 672, V. 46/a, h. 64.

¹³⁰ DŞS., no 672, V. 65/a, h. 104.

¹³¹ Bkz. Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Müezzin", DİA (Ankara: TDV Yayınları, 2020)31/489-495.

tane müezzin ataması vardır: İlk atama Değirmenönü mahallesinde halkın yaptırdığı cami-i şerife 23 Cemâziye'l-ahir 1205 (27 Şubat 1791) tarihinde Kavli Fakihzâde Mustafa Halife'nin müezzin olarak atanmasıdır.¹³² İkinci atamada ise, Feslikân mahallesinde bulunan mescid-i şerife'ye 9 Cemâziye'l-ahîr 1206 (4 Ocak 1792) tarihinde yevmiyesi iki akçe olacak olan es-Seyyid Molla Ömerzâde'nin müezzin olarak atandığı bildirilmektedir.¹³³

Hatîp bir gruba bir amacı anlatan, bir fikri izah eden, bir konu ile ilgili öğüt veren, bir görüşü benimsetip sevdiren, bir fiile yönlendiren, güçlü ve cezbedici konuşma veya güzel konuşma sanatına sahip olan kimsedir.¹³⁴ Camilerde dinî vaaz vermek maksadıyla vazife yaptıkları olmuştur. Vâiz gibi vazifeleri vardır. İlmiye sınıfına mensuptur. Ele alınan sicilde bu vazifede bir atama mevcuttur. O da şöyledir: Değirmenönü mahallesinde halkın yaptırdığı cami-i şerife es-Seyyid Mehmed Halife'nin 23 Cemâziye'l-ahir 1205 (27 Şubat 1791) tarihinde hatîp olarak atandığı bildirilmektedir.¹³⁵

Devirhân cuma günü, cuma namazından önce camideki insanlara Mülk Sûresi veya başka bir sureyi okumakla görevli olan kişidir. Devir ve teselsül şekilleriyle okunmasına devirhânlık denmiştir.¹³⁶ 672 numaralı sicilde bir tane atama mevcuttur. O da şöyledir: Değirmenönü mahallesinde halkın yaptırdığı cami-i şerife es-Seyyid Hâfız Ahmed Halife, 23 Cemâziye'l-ahir 1205 (27 Şubat 1791) tarihinde cum'a günlerinde devirhân olarak atanmıştır.¹³⁷

Ferrâş vakıf eserlerinin, ibadethanelerin ve sarayların temizliğiyle ilgilenen görevliler için kullanılmıştır. Ele alınan sicilde bir yerde bu görevlinin atanması vardır. Bu atama kaydı da şöyledir: Değirmenönü mahallesinde halkın yaptırdığı cami-i şerife Mustafâ

---

¹³² DŞS., no 672, V. 38/b, h. 51.

¹³³ DŞS., no 672, V. 65/b, h. 107.

¹³⁴ Bkz. Mahmut Kaya, "Hitâbet", DİA (İstanbul: TDV Yayınları, 1998) 18/156-158.

¹³⁵ DŞS., no 672, V. 46/a, h. 63.

¹³⁶ İbrahim Ateş, "Vakfiyelerde Duâ ve Beddualar", *Vakıflar Dergisi*, S.XVII, (1983): 22.

¹³⁷ DŞS., no 672, V. 38/b, h. 52.

Halife'nin 23 Cemâziye'l-ahir 1205 (27 Şubat 1791) tarihinde ferrâş olarak atandığı bildirilmektedir.¹³⁸

Kayyîmlık cami ve mescid vakıflarının mütevellinin emrinde vakıf malını koruyan veya bakım ve temizliğini üstlenen görevlilere verilen isimdir.¹³⁹ İncelenen Denizli sicilinde bir kayyîm ataması vardır. Bu kayıt şöyledir: Dede Ağa mahallesinde Kazak Mehmed Ağa'nın inşâ ettirdiği mescid-i şerife Mustafa Halife bin Ahmed'in 18 Şa'ban 1204 (3 Mayıs 1790) tarihinde kayyîm olarak atandığı bildirilmektedir.¹⁴⁰

Hristiyanlar için özellikle kutsal sayılan ve İncil'de adı geçen yedi kiliseden biri olan Laodikeia Kilisesi¹⁴¹ şehrin içerisinde yer almaktadır. Ele aldığımız sicilde Hristiyan ibadethane ve din adamları hakkında bir kayıt bulunamamıştır.

5.2. Vakıflar

Vakıf kelimesi Arapça kökenli bir kelime olup, v-k-f harflerinden meydana gelmiştir. Sözlükte anlamı “durmak veya alıkoymak”tır. Terim manası da şöyledir: Bir malın sahibi tarafından dinî, toplumsal ve hayır gibi bir amaca ebediyen tahsis edilmesine denir.¹⁴² İslâm tarihinde Hz. Muhammed (sav) dönemine kadar uzanan geçmişi bulunmaktadır. Hz. Muhammed (sav) bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur: *أبي هريرة -رضي الله عنه- أن رسول الله -صلى الله عليه وسلم- قال: إذا مات ابن آدم انقطع عمله إلا من ثلاث: صدقة -جارية، أو علم ينتفع به، أو ولد صالح يدعو له. “İnsan ölünce üç şey dışında ameli kesilir. Sadaka-i câriye yani faydası kesintisiz devam eden hayır, kendisinden faydalanan ilim ve kendisine dua eden hayırlı evlat.”*¹⁴³ Bu hadisle vakıf tesis edilmesi teşvik edilmiştir.

---

¹³⁸ DŞS., no 672, V. 38/a, h. 50.

¹³⁹ İsmail Özmel, “Kayyım”, DİA (Ankara: TDV Yayınları, 2022) 25/107-108.

¹⁴⁰ DŞS., no 672, V. 61/a, h. 88.

¹⁴¹Pamukkale Üniversitesi. “Laodikeia Kilisesi” [https://laodikeia.pau.edu.tr/laodikeia-kilisesi#:~:text=Laodikeia%20Kilisesi%20%C4%B1zgara%20sistemindeki%20\(hippodomik,Do%20%C4%9Fu%20Sokak\)%20%C3%BCzerinde%20yer%20al%C4%B1r.\[08.05.2024\]](https://laodikeia.pau.edu.tr/laodikeia-kilisesi#:~:text=Laodikeia%20Kilisesi%20%C4%B1zgara%20sistemindeki%20(hippodomik,Do%20%C4%9Fu%20Sokak)%20%C3%BCzerinde%20yer%20al%C4%B1r.[08.05.2024])

¹⁴² Hacı Mehmet Günay, “Vakıf”, DİA (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/475.

¹⁴³ Müslim, Vasiyye, 14.

Allah-u Teâlâ da Kur'an-ı Kerim'de vakıf konusuna dair şöyle buyurmuştur: لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ *“Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe erişemezsiniz. Ne harcarsanız Allah onu hakkıyla bilir.”*¹⁴⁴ Bu ayet ve hadis yoluyla Müslümanlar vakıflar yapmaya teşvik edilmiştir ve onlar da imkânlarınca çeşitli câmî, mescit, tekke, zâviye, medrese, mektep, imârethane, hân, kervansaray, külliye, şifâhane, hamam, yol, köprü, su bendi, çeşme ve buna benzer bir sürü hayır kurumları açmışlardır.

Osmanlı zamanına kadar çeşitli vakıflar açılrsa da Osmanlı dönemi vakıflar için altın çağ denilecek bir dönemdir. Çünkü nerdeyse her alanda irili ufaklı vakıf kurulmuştur. Kurulan bu vakıflar vakfiye defterleri, hurufat kayıtları, evkâf muhasebe defterleri ve kadı sicillerine kaydedilerek resmiyet kazanmıştır. Vakıflar kurulurken belirli şartlar taşıyan vakfiye¹⁴⁵ adı verilen belgelerle kurulması sağlanmıştır. Kurulan vakıfların idaresi mütevellî adı verilen bir ya da birden fazla kişilerce sağlanmıştır. Denetimi şeyhülislâmın yetkisi altında olmuş; o da bölgeye göre kazasker ve kadılarca vakıfların denetimini sağlamıştır.

Ele alınan sicilde de vakıflarla ilgili hükümler bulunmaktadır. Bu hükümlerden ilki şöyledir: Bosna'da medfun Elvân Beğ evkâfından olan Denizli kal'a karyesi mütevellî heyetinin tasarruf sahibinin değiştiğine ve Sâlih Efendizâde Mustafâ'ya 7 Rebû'l-âhir 1204 (25 Aralık 1789) tarihinde bu görev verildiğine dair fermandır.¹⁴⁶

Bu fermanla bu köyün vakıf köyü/arsası olduğu tespit edilmiştir. Bu vakıf Sakarya'nın Geyve ilçesinde bulunan imaretin giderlerini karşılamaya yönelik kurulmuştur. İkinci hüküm ise birinci hükümde Elvân Beğ evkâfından olan Denizli kal'a karyesine görevlendirilen Sâlih Efendizâde Mustafâ'nın, bu bölgenin iltizâmını toplaması için 23 Cemâziye'l-âhir 1204 (10 Mart 1790) tarihinde fermanla görevlendirildiğini bildirmektedir.¹⁴⁷

---

¹⁴⁴Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran, 3/92.

¹⁴⁵ Bkz. Hacı Mehmet Günay, “Vakıf”, DİA (İstanbul: TDV Yayınları, 2012) 42/475-479.

¹⁴⁶ DŞS., no 672, V. 6/b, h. 13.

¹⁴⁷ DŞS., no 672, V. 6/b, h. 14.

Üçüncü hüküm Değirmenönü mahallesinde yeniden inşa edilen cami-i şerife mütevellisi olan el-Hâc Mehmed'e tevliyet berâtı verildiğini bildirmektedir.¹⁴⁸ Bu caminin bir mütevellisinin olması onun bir vakıf eseri olduğunu göstermiştir. Dördüncü hükümde Sultan IV. Murad Han Gâzi Evkâfı'nın Sunkur Bey mukâatası olduğu ve buranın mütevellisinin borçlu öldüğü için terekesinden karşılanması gerektiği bildirilmektedir.¹⁴⁹ Beşinci hüküm de Gülrûh Sultan'ın¹⁵⁰ vakfının; dükkân, hamam ve kervansaraylarının kiralarının tahsilatı hakkında buyruktur.¹⁵¹

Vakıflar, insanlara Allah rızası için hizmet vermeyi düstûr edinmiştir. Bu sebeple eğitim alanında da çeşitli vakıflar açılmıştır. Çünkü; İslâm medeniyeti eğitime büyük bir ihtimam göstermiştir. Bilindiği gibi İslâm dünyası, Kur'an'ın ilk emri olan *اقْرَأْ* "oku'yu"¹⁵² düstûr edinmiştir. Hz. Muhammed (sav) döneminde, Mescid-i Nebevî'nin bir bölümü *suffe*¹⁵³ adı verilen eğitim yuvası olarak kullanılmıştır. Zamanla mescid ve camilerde bu eğitim faaliyetine devam edilmiştir. Fakat bunlar birtakım ihtiyaçlara cevap verememeye başlayınca çeşitli bölgelerde medreseler¹⁵⁴ açılmaya başlamıştır.¹⁵⁵

Sicilimizde ise medrese ile ilgili sadece bir kayıt vardır. O da bir çeşmenin gelirleri ile ilgili temessük¹⁵⁶ kaydında ismi geçen Müftü Mustafa Efendi Medresesi'dir.¹⁵⁷ Bunun haricinde ele aldığımız sicilin olduğu dönemde çeşitli medreseler olduğu bilinmektedir. Bu medreselerin bir kısmını Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinden

---

¹⁴⁸ DŞS., no 672, V. 38/a, h. 49.

¹⁴⁹ DŞS., no 672, V. 42/a, h. 55.

¹⁵⁰ II. Bayezid Hân'ın zevcesidir.

¹⁵¹ DŞS., no 672, V. 69/b h. 118.

¹⁵² Kur'an-ı Kerîm, el-alak 96/1

¹⁵³ Bkz. Mustafa Baktır, "Suffe", DİA (İstanbul: TDV Yayınları, 2009) 37/469-470.

¹⁵⁴ Bkz. Mehmet İpşirli, "Medrese" DİA (Ankara: TDV Yayınları, 2009) 28/327-333; Nebi Bozkurt, "Medrese", DİA (Ankara: TDV Yayınları, 2003) 28/323-327.

¹⁵⁵ Ziya Kazıcı, *Anahatlarıyla İslâm Eğitim Tarihi*, (İstanbul 1995), s. 41-42.

¹⁵⁶ Mübahat S. Kütükoğlu, "Temessük", DİA (İstanbul: TDV Yayınları) 40/413-414.

¹⁵⁷ Bkz. DŞS., no 672, V. 3/a, h. 5.

öğrenmekteyiz. Evliya Çelebi, Denizli'ye geldiğinde 7 medrese olduğunu ve en yüksek pâyeli olanın Saray Cum'ası Medresesi olduğu bilgisini vermiştir.¹⁵⁸ Lakin bu dönemin eğitim kurumlarıyla ilgili daha detaylı bilgi hurûfat defterlerinde yer almaktadır. Hurufat defterlerinden elde edilen bilgiler şöyledir: 18. yüzyıl son çeyreğinde Denizli'de bulunan medrese 19 tanedir. Bu medreseler şunlardır: 1- Çaybaşı/ Çayırbaşı Ashab-ı Hayır Medresesi, 2- Delikliçınar Ashâb-ı Hayır Medresesi, 3- Gazelcizâde Hacı Mehmet Ağa Medresesi, 4- Güher Hatun Medresesi (Bulunduğu mahalle belirtilmemiştir.), 5- Hacı Hüseyin Efendi Medresesi (Pelitlibağ mahallesi), 6- Hacı Musa Efendi Medresesi (Hacı Mahmud mahallesi), 7- Halil Ağa Mahallesi Ashâb-ı Hayır Medresesi, 8- Hasan Efendi Medresesi (Pelitlibağ mahallesi), 9- Hüseyin Efendi Medresesi (Horsalaz mahallesi), 10- İncekarazâde Hacı Mehmed Efendi Medresesi (Efendiler mahallesi), 11- İshak Bey Medresesi, 12- Kayalık Mahallesi Ashab-ı Hayır Medresesi, 13- Kaymakzade Hacı Mehmed Efendi Medresesi (Kayalık mahallesi), 14- Molla Mehmedzade Hacı Mehmed Medresesi (Fesleğen mahallesi), 15- Öküz Bağlı Mahalde Ashab-ı Hayır Medresesi, 16- Pelidlibağ Mahallesi Ashab-ı Hayır Medresesi, 17- Seyyid Ahmed Medresesi (Ayva Sıra mahallesi), 18- Süleyman Medresesi (Hacı Kaplan? mahallesi) ve 19- Ümmühanî Hâtun Medresesi.¹⁵⁹ Bu medreseler günümüze ulaşmadığı için detaylı malûmat elimizde yoktur.

Bu hükümlerden Osmanlı padişahlarının ve onların zevcelerinin vakıfları olduğu görülmektedir. Denizli'de de bu vakıflardan olduğu tespit edilmiştir. Bir köyün gelirlerinin veyahut çeşitli dükkân gibi yerlerin gelirlerinin bir vakfa adandığı görülmektedir. Ayrıca buraların idaresini sağlayan mütevellinin fermanla atandığı tespit edilmiştir. Araştırmaya konu olan sicilimizde Denizli'de bulunan vakıflarla ilgili sadece bu hükümlerden elde edilen bilgilere ulaşılmıştır. Bu bilgiler haricinde Denizli'ye ait hurufat defterleri üzerine yapılmış bir çalışmada Denizli'de XVII. ve XVIII. yüzyılda 74 tane cami, 1 musalla, 81 tane mescit, 5 tane zaviye, 12 tane

---

¹⁵⁸ Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, C. IX, s.99

¹⁵⁹Doç. Dr. Mithat Aydın, *Denizli'de Eğitim, Osmanlı Dönemi*, 1 bs, (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Haziran 2014), s.31.

muâllimhane ve 21 tane medrese olmak üzere 194 adet vakıf eserinin olduğu tespit edilmiştir.¹⁶⁰

---

¹⁶⁰ Ahmet Sargın, “*Hurûfât Defterlerine Göre Denizli Vakıf Kurumları (XVIII.-XIX. yüzyıllar)*” (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. PA.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), 23.

ALTINCI BÖLÜM

EKONOMİK HAYAT

6.1. Ticaret

Denizli, tarihi boyunca ticaret yollarına yakın olan bir şehir olmuştur. Bunlardan en meşhuru antik zamanlarda yapılan Kral Yolu'dur.¹⁶¹ Şehrin bu güzergahta olması burada ticaretin gelişmesinde etkili olmuştur. Ayrıca İpek Yolu güzergahında olmuş ve bunun için Akhan ve Çardak mevkilerine kervansaraylar inşa edilmiştir.¹⁶² Denizli'de tarım mahsulü olan tütün, incir, pamuk, nohut ve üzüm; küçükbaş hayvancılığı, tekstil malzemeleri ve demircilik ile üretilen malzemeler ticarete ön plana çıkmıştır. Narh listesinde de bu ürünlerin olduğu görülmektedir.¹⁶³

Narh, İslâm medeniyetinde ticareti düzenlemek için yapılan düzenlemelerden biridir. Bu düzenleme kısaca resmi tavan fiyatı belirlemek denilebilir. Narh "Alenî kamu yararı maksadıyla, temel ihtiyaçların giderilmesini sağlayan mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarına -onları ortaya koyan sebeplere müdahale etmeden- direkt müdahil olunarak, belirli seviyeleri aşmasını engellemesi amacıyla resmî olarak tavan fiyat listesi belirlenmesine" denir.¹⁶⁴ Osmanlı döneminde muhtesipler, kadılar ve kethüdâlar gibi görevliler narh koyabilmektedir. Ele aldığımız sicilde bir adet narh listesi bulunmaktadır. Bu narh listesi 15 Şa'ban 1205 (19 Nisan 1781) tarihinde esnâf şeyhi, yiğitbaşları ve kethüdâların bilgisiyle oluşturulmuştur.¹⁶⁵ Söz konusu narh listesi şöyledir:

---

¹⁶¹ Bkz. Erdal Polat, "Kral Yolu'nun Anadolu Güzergâhı", *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 85, (2023): 91-118.

¹⁶² Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, "Tarihi İpekyolu", <https://denizli.ktb.gov.tr/TR-211834/tarihi-ipekyolu.html> [09.05.2024].

¹⁶³ Bkz. DŞS., no 672, V. 39/b h. Belirtilmemiş.

¹⁶⁴ Cengiz Kallek, "Narh", *DİA* (İstanbul, TDV Yayınları, 2006) 32/387.

¹⁶⁵ Bkz. DŞS., no 672, V. 39/b h. Belirtilmemiş.

Tablo 6.21: Narh Listesi¹⁶⁶

Narh'a Konu Olan Mallar	Ağırlığı	Tutar
Has ekmek	90 desm(?)	2 tutar
Çörek diye bilinen ekmek	83 desm(?)	2 tutar
Koyun eti	1 okka	40 tutar
Rumeli tütünü	1 okka	120 tutar
Yerli tütün	1 okka	16 tutar
Kuzu eti	1 okka	40 tutar
Keçi eti	1 okka	36 tutar
İç yağı	1 okka	48 tutar
Sade yağ	1 okka	144 tutar
Hamid (Aydın) balı	1 okka	45 tutar
Tavas balı	1 okka	40 tutar
Mısır pirinci	1 okka	42 tutar
Frenk pirinci	1 okka	33 tutar
Girit sabunu	1 okka	78 tutar
Aydın sabunu	1 okka	54 tutar
Şîr yağı	1 okka	82 tutar
Zeytin yağı	1 okka	48 tutar
Bal helvası	1 okka	63 tutar
Pekmez helvası	1 okka	48 tutar
Siyâm helvası	1 okka	48 tutar
Tahin	1 okka	45 tutar
İzmir siyahı	1 okka	15 tutar
Beylerce (Üzüümü)	1 okka	24 tutar
Kestane	1 okka	15 tutar
İncir	1 okka	27 tutar
Kabuklu badem	1 okka	21 tutar
Fındık	1 okka	21 tutar
Fıstık	1 okka	54 tutar
Kaba leblebi	1 okka	30 tutar
Hurde leblebi	1 okka	24 tutar
Okka nal	1 okka	12 tutar
At nalı	1 okka	96 tutar
Katır nalı	1 okka	72 tutar
Eşek nalı	1 okka	48 tutar
At kayarı ayak	1 okka	30 tutar
Erkek at kayarı ayak	1 okka	24 tutar
Katır kayarı ayak	1 okka	18 tutar
Eşek kayarı ayak	1	12 tutar

¹⁶⁶ Mehmet Ali Ünal, vd., *672 Numaralı Denizli Şer' iye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)*, 1 bs. (Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 139-141.

Samakov ham demiri	1 okka	54 tutar
Frenk ham demiri	1 okka	51 tutar
Saban demiri ve balta ve çeşitli aletlerin tamiri Çin gerekli demirin ücreti		
Donluk		8
Alaca		8
Boğasi		12
Kırmızı boya beher topda İstanbul harcı olmak üzere		48 tutar
Mor ve lacivert boya İstanbul harcı olmak üzere beher topda bir dâhili		48 tutar
Süd mâ'î ve yeşil İstanbul harcı bir dâhili		42 tutar
(...)		36 tutar
Hıyâl(?) baş çivisi	1 okka	72 tutar
Parelik çivi	1 okka	78 tutar
İkisi birlik çivisi	1 okka	76 tutar
Sarık çivisi	1 okka	76 tutar
Tahta çivisi	1 okka	74 tutar
Pencere pervazı çivisi	1 okka	90 tutar
Yemek parası dahil marangoz yevmiyesi		90 tutar
Yemek parasız marangoz yevmiyesi		75 tutar
Yemek parası dahil duvarcı yevmiyesi		75 tutar
Yemek parasız duvarcı yevmiyesi		60 tutar
Yemek parası dahil çiftçi yevmiyesi		45 tutar
Yemek parasız çiftçi yevmiyesi		30 tutar
Çekirdek yemen kahvesi	1 okka	273 tutar

Ticaret hayatı için pazarlar, dükkanlar, hanlar ve kervansaraylar önemli yer tutmaktadır. Çünkü ticaret bu yerlerde yapılmıştır ve yapılmasını kolaylaştırmıştır. Ele alınan sicilimizde bu yerlerle ilgili kayıtlardan çeşitli bilgiler alınmaktadır:

Pazar olarak sadece iki yerin adı geçmektedir. Onlar da tuz pazarı¹⁶⁷ ve iplik pazarı¹⁶⁸ denilen yerlerdir. Adından anlaşılacağı üzere bu yerlere tuz ve iplik üzerine satışlar yapıldığından bu pazarlara isimleri verilmiştir.

Denizli sicilinde dükkanlarla ilgili tereke kayıtları ve vakıflarla ilgili hükümlerden bilgiler edinilmektedir. Bu kayıtlarda dükkânların sahipleri de görülmektedir. Bu dükkanlarla ilgili hükümlerde iki tane dükkânın kirasının bir çeşmeye vakfedildiği görülmüştür.¹⁶⁹ Tereke kaydından Âişe bint Muhammed'in tuz pazarı ve iplik pazarında dükkanlarının olduğu görülmektedir.¹⁷⁰ Başka bir tereke kaydından da Denizli'de Fâtıma bint el-Hâc'a ait sarrâç¹⁷¹ dükkânı, kebabçı dükkânı, şerbetçi dükkânı, yorgancı dükkânı, pabuççu dükkânı ve iki tane debbâğ¹⁷² dükkânı olduğu görülmüştür.¹⁷³ Ayrıca Âişe bint el-Hâc Mehmed'e eşi Hacı Mehmed'in mirasından fırıncı, yorgancı ve yağ dükkânları; kızı olan Âişe'ye ekmekçi dükkânı ve oğlu olan Ahmed'e de sarrâç, pabuç ve kahve dükkânları miras olarak kaldığı tespit edilmiştir.¹⁷⁴ Bunun yanı sıra, Hacı Ali bin Polad Hacı Mehmed Ağa'nın vefatı öncesi kök boyacılar da bir dükkânı, iplik pazarında mağazası, iki terzi dükkânı ve kal'a içinde berber dükkânı olduğu görülmüştür.¹⁷⁵

---

¹⁶⁷ DŞS., no 672, V. 62/a h. 94; DŞS., no 672, V. 17/b, h. 30; DŞS., no 672, V. 65/a, h. 103.

¹⁶⁸ DŞS., no 672, V. 17/b, h. 30.

¹⁶⁹ Bkz. DŞS., no 672, V. 3/a, h. 5.

¹⁷⁰ Bkz. DŞS., no 672, V. 17/b, h. 30.

¹⁷¹ Koşum ve eyer takımları yapılan dükkân.

¹⁷² Deri işlenen dükkandır. Günümüzde tabakhane denmektedir.

¹⁷³ Bkz. DŞS., no 672, V. 58/b, h. 86.

¹⁷⁴ Bkz. DŞS., no 672, V. 60/a.

¹⁷⁵ Bkz. DŞS., no 672, V. 64/b, h. Belirtilmemiş.

Yine Hacı Ali bin Polad Hacı Mehmed Ağa'nın vefatı öncesi tuz pazarında dükkânı olduğu da tespit edilmiştir.¹⁷⁶ Gülrûh Sultan Vakfının Denizli'de dükkanları olduğu görülmüş, lakin bu dükkanların neler olduğu ise tespit edilememiştir.¹⁷⁷

Bu kayıtlardan anlaşılan kadarıyla iki sarrâç dükkânı, bir kebabçı dükkânı, bir şerbetçi dükkânı, iki yorgancı dükkânı, iki pabuççu dükkânı, iki debbâğ dükkânı, iki terzi dükkânı ve bir berber dükkânı olduğu görülmektedir. Bu dükkanlara bakınca Denizli'de deri işleme konusunda çeşitli mesleklerin geliştiği ve bu dükkânların ticaret için etkin olduğu anlaşılabilmektedir. Araştırmaya konu olan sicilde 13 tane dükkanla ilgili bilgi vardır. Bu dükkanların haricinde olanlar hakkında o döneme ait bir malûmata ulaşılamamıştır. Lakin geçmiş dönemlerde Denizli'de olan dükkân sayıları şöyledir: 1530 yılında yazılmış olan icmal defterinde 44 dükkân, 40 değirmen ve Kaleiçi'nde bulunan bedestenin içinde 150 dükkân olduğu tespit edilmiştir.¹⁷⁸ 1550-1600 yılında kayıt altına alınmış ve vakıf olarak tahsil edilmiş 206 dükkân bulunmaktadır.¹⁷⁹ Evliya Çelebi seyahatnamesinde 1671'de Denizli'ye geldiğinde şehirde bulunan dükkanlarla ilgili olarak Kaleiçi'nde 370 adet dükkân olduğunu yazmıştır. Buranın dışında bulunan dükkanlarla ilgili maalesef sayı vermemiştir.¹⁸⁰ Bu ele alınan dükkanların vergileriyle ilgili maalesef bir kayıta ulaşılamamıştır. Ele aldığımız 672 numaralı sicilde de ihtisab vergilerine¹⁸¹ dair maalesef bir bilgi/kayıt bulunamamıştır.

---

¹⁷⁶ Bkz. DŞS., no 672, V. 65/a, h. 103.

¹⁷⁷ Bkz. DŞS., no 672, V. 69/b, h. 118.

¹⁷⁸ Turan Gökçe, *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Lazikiyye Kazası*, (Ankara: TTK Yayınları, 2000), 140-141.

¹⁷⁹ Suraiya Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, çev. Neyyir Kalaycıoğlu, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1993), Tablo 2.

¹⁸⁰ *Evliya Çelebi Seyahatnamesi 9. Kitap Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 306, Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa 462, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Beşir Ağa 452, Numaralı Yazmalarının Mukayeseli, Transkripsiyonu-Dizini*, (Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman ve Robert Dankoff neşri) 1. bs. (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2011), 213.

¹⁸¹ Bkz. Ziya Kazıcı, *Osmanlı'da Vergi Sistemi*, (İstanbul: Kayıhan, 2019), 146-152.

Ticaret mekânlarından sayılan hanlarla ilgili ise ele alınan sicilde iki hükümde sadece bir hânla ilgili bilgi içermektedir. Bu hân Gazalcı Hân adında bir yerdir. İlgili hükümlerde de bu söz konusu yerin satışı¹⁸² ve burada vefât eden bir Zimmî¹⁸³ hakkında bilgiler verilmektedir. Kervansarayla ilgili de ele alınan sicilde Gülrûh Sultan Vakfının Denizli’de kervansarayının olduğu bilgisi bulunmaktadır, ancak bunun haricinde buranın ne olduğu, nasıl bir yer olduğu hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.¹⁸⁴

---

¹⁸² Bkz. DŞS., no 672, V. 66/b, h. 110.

¹⁸³ Bkz. DŞS., no 672, V. 45/a, h. 60.

¹⁸⁴ Bkz. DŞS., no 672, V. 69/b, h. 118.

SONUÇ

672 numaralı Denizli sicilinden elde edilen bilgiler ışığında Denizli'deki sosyal hayatta bu dönemde devletin savaşlarla iç içe olması sebebiyle asker alımı ve vergilerden dolayı bir huzursuzluk olmuştur. Bundan dolayı bir isyan yaşanmış ve isyanı devlet bastırıp sorumlusunu sürgüne göndermiştir. Nüfusu hakkında tam bilgi sahibi olmasak da sicilin yazıldığı döneme en yakın yapılan nüfus sayımına bakıldığında 200 bin rakamlarında kişinin Denizli'de ikamet etmekte olduğunu görmekteyiz. Bazı zimmilerin Denizli'de yaşadığını ve hatta onlara ait tahsis edilmiş bir mezarlığın olduğu sicildeki kayıtlar incelendikten sonra ortaya çıkmıştır. Zaten sicilde geçen mahallelerden birinin adı Zımmiyân olduğundan bu bilgi desteklenmiş olmuştur.

Bu nüfusun yaşaması için ticaret olmazsa olmaz olmuş ve çeşitli ticaret mekânlarıyla ticaret yapılmaya çalışılmıştır. Hatta söz konusu sicilde bu dönemde alışverişi yapılan bazı ticaret ürünlerinin fiyatı narh listesiyle sınırlandırılmıştır.

Toplumun en küçük grubu olan aile ile ilgili olarak bu dönemde evlilik akdi esnasında belirlenen mehir miktarlarının günümüze yansıtılması sağlanmıştır. Bu mehirlerin genel olarak mehr-i mu'accel olarak ödendiği ve altın mislinde verildiği görülmüştür. Boşanma ise anlaşmalı ve talâk-ı selâse ile olmuştur. Bu boşanmalarda iddet nafakası verildiği ve varsa çocuğun nafakası verildiği de görülmüştür. Ailede vefatlar sonucu ölen kimsenin malları kişinin varislerine bırakılmıştır. Bu anlamda kaydedilen tereke kayıtlarına bakıldığında söz konusu sicilde Denizli'de zenginliğin sadece erkeğe has olmadığı, bazı kadınların da zengin ve varlıklı olduğu tespit edilmiştir.

Yeme içmeye yönelik çeşitli dükkanların o zamanda da olduğu yapılan araştırmayla gün yüzüne çıkarılmıştır. Kebapçı, şerbetçi ve kahveci dükkanları bu alanda hizmet vermiş ve sicilin özellikle tereke kayıtları aracılığıyla tespit edilmiştir.

Kullanılan günlük eşyalar da tereke kayıtları ışığında tespit edilmiştir. Bu eşyalar genellikle ev eşyaları olan yorgan, yastık, döşek, bıçak, tepsi; bağ bahçe aletleri olan bel, kazma, kürek gibi aletler; bazı silahlar olan kılıç ve tüfek çeşitleri; hayvanlar için nallar, günlük kıyafetler olan gömlek, pantolon, cübbe, şalvar ve don vb. eşyalar olarak karşımıza çıkmıştır.

Dinî yaşamda çeşitli camiler inşâ edildiği ve buralara görevlilerin atandığı görülmüştür. Denizli’de çeşitli yerlerde vakıflar açılmış ve buraların iaşesi ve devamlılığı için bazı düzenlemeler de yapılmıştır. İlmî hayatta medreseler ön planda olsa da ele alınan sicilde pek fazla bilgi elde edilememiştir.

Sonuç olarak, 672 numaralı sicilin yazıldığı dönemde Denizli’de çeşitli unsurlarla birlikte yaşandığının, hayatın olağan akışı savaşlardan dolayı bozulmaya müsait olsa da akışın devam ettiği görülmüştür. Bu çalışma sayesinde, bu zamana kadar o dönemde Denizli halkının ne yediğı, içtiğı, nasıl giyindiğı, neler yaşadığı gibi bilgiler dönemsel olarak ele alınmıştır. Sosyal hayatın bazı noktalarını görmek için sadece bir sicil kaydına bakmanın yeterli olmadığı; bu tip çalışmaların birden fazla sicille birlikte daha faydalı ve katkısının daha çok olacağı da görülmüştür. Bundan sonra çalışma yapacak araştırmacılar için de örnek olacak bir yol haritası niteliğinde bir çalışma yapılmıştır. Araştırmacılar siciller ışığında sosyal hayatı incelemek için çalışırken bu çalışmanın izlediğı yol kılavuzluk yapacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, H. İbrahim. “Talâk”. *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/496-500.
- “Tefrik”. *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/277-279.
- Atar, Fahrettin. “Muharremât”. *DİA* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 31/6-8.
- “Nikâh”. *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/112-117.
- “Muhâlea”. *DİA* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 30/397-401.
- Aktan, Hamza. “Miras”. *DİA* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 30/143-145.
- Ateş, İbrahim. “*Vakfiyelerde Duâ ve Beddualar*”. *Vakıflar Dergisi*. S. XVII, (1983): 22.
- Akgündüz, Ahmet. *Şer’iye Sicilleri*. İstanbul: 1998.
- *Şer’iye Sicilleri*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1988.
- Aydın, Mehmet Âkif. “Aile”. *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2./196.
- “Mehir”. *DİA* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/390.
- Aydın, Mithat. *Denizli’de Eğitim, Osmanlı Dönemi*, 1 bs. Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Haziran 2014.
- Baktır, Mustafa. “Suffe”. *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/469-470
- Barnard, Alan John. “Family”. <https://www.britannica.com/topic/family-kinship> [19.04.2024].
- Baykara, Tuncer. “Denizli”. *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/155-159.
- Beydilli, Kemal. “İmam”. *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/181.
- Bozkurt, Nebi. “Medrese”. *DİA* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/323-327.
- Demir, Tanju. *Kadı Sicillerine Göre Denizli (1774-1812)*, 1 bs, Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2017.
- Denizli Şer’iyye Sicil Defteri (DŞS): 672
- “Denizli Fiziksel Yapı”. <https://www.cografya.gen.tr/tr/denizli/fiziki.html> [15.11.2023].

Denizli Haber. “Denizli Ulu Cami Nasıl Yıkıldı?”.
<https://www.denizlihaber.com/ozgun/kent-bellegi/denizli-ulu-cami-nasil-yikildi/> [08.05.2024].

Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. “Tarihi İpekyolu”.
<https://denizli.ktb.gov.tr/TR-211834/tarihi-ipekyolu.html> [09.05.2024]

“Denizli Kentinin Tarihî Serüveni”. <https://www.pau.edu.tr/tarih/tr/sayfa/kentin-tarihi-seruveni1> [13.11.2023].

“Denizli Tarihçe”. <https://www.pau.edu.tr/dsbmyo/tr/sayfa/denizli-2> [13.11.2023].

Denizli Valiliği. “Denizli Fiziki Yapı”. <https://denizli.ktb.gov.tr/TR-211729/fiziki-yapi.html#:~:text=%C4%B01%20topraklar%C4%B1n%C4%B1n%20%47%20si%20da%C4%9Flar,ilde%20n%C3%BCfus%20yo%C4%9Funlu%C4%9Fu%2064%20d%C3%BCr.> [15.11.2023].

Denizli Valiliği. “Tarihçe”. <https://denizli.ktb.gov.tr/TR-211720/tarihce.html> [13.11.2023].

Eyice, Semavi. “Hamam”. *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/402-430.

Evliya Çelebi. *Seyahatnâme*, C. IX.

----- . *Evliya Çelebi Seyahatnamesi 9. Kitap Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 306, Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa 462, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Beşir Ağa 452, Numaralı Yazmalarının Mukayeseli, Transkripsiyonu-Dizini.* çev. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Robert Dankoff. 1 bs. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2011.

Faroqhi, Suraiya. *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla.* çev. Elif Kılıç. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997.

----- . *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler.* çev. Neyyir Kalaycıoğlu, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1993.

Gökçe, Turan. *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Lazıkiyye Kazası.* Ankara: TTK Yayınları, 2000.

Günay, Hacı Mehmet. “Vakıf”. *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/475-479.

İbn-i Batuta. *Seyahatnâme.*

İbn Mâce, “Nikâh”, 1.

- İlgürel, Mücteba. “Subaşı”. *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/447-448.
- İpşirli, Mehmet. “Medrese”. *DİA* (Ankara: TDV Yayınları, 2009), 28/327-333.
- Kallek, Cengiz. “Narh”. *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/387.
- Karaman, Hayrettin. vd. *Kur’an Yolu Tefsiri*. Ankara: TDV Yayınları, 2023.
- Kaya, Mahmut. “Hitâbet”. *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/156-158.
- Kazıcı, Ziya. *Anahatlarıyla İslâm Eğitim Tarihi*. İstanbul: 1995.
- *Osmanlı’da Vergi Sistemi*. İstanbul: Kayıhan, 2019.
- Küçükaşcı, Mustafa Sabri. “Şehir”. *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/441-446.
- “Müezzin”. *DİA* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 31/489-495.
- Kütükoğlu, Mübahat S. “Temessük”. *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları), 40/413-414.
- “Mehir Ne Demektir?”. <https://kurul.diyamet.gov.tr/Cevap-Ara/808/mehir-ne-demektir> [26.04.2024].
- Müslim, “Vasiyye”, 14.
- “Nikah”. <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/Nikah> [26.04.2024].
- Ongan, Halit. *Ankara’nın 1 Numaralı Şer’iye Sicili*, Ankara: 1958.
- Ortaylı, İlber. *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*. Ankara: 2000.
- Özcan, Abdülkadir. “Asesbaşı”. *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 3/464.
- Özdemir, Rifat. “Şer’iye Sicillerinin Sosyo-Ekonomik Tarih ve Halk Kültürü Açısından Önemi”. *1. Battalgazi ve Malatya Çevresi Sempozyumu Tebliğler (22-24 Ekim 1986)*. İstanbul, 1987, 85.
- Özmel, İsmail. “Kayyım”. *DİA* (Ankara: TDV Yayınları, 2022), 25/107-108
- Pamukkale Üniversitesi. “Laodikeia Kilisesi”. [https://laodikeia.pau.edu.tr/laodikeia-kilisesi#:~:text=Laodikeia%20Kilisesi%20%C4%B1zgara%20sistemindeki%20\(hippodomik,Do%20%C4%9Fu%20Sokak\)%20%C3%BCzerinde%20yer%20al%C4%B1r.](https://laodikeia.pau.edu.tr/laodikeia-kilisesi#:~:text=Laodikeia%20Kilisesi%20%C4%B1zgara%20sistemindeki%20(hippodomik,Do%20%C4%9Fu%20Sokak)%20%C3%BCzerinde%20yer%20al%C4%B1r.) [08.05.2024].
- Polat, Erdal. “Kral Yolu’nun Anadolu Güzergâhı”. *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*. S. 85 (2023): 91-118.

Sargın, Ahmet. “Hurûfât Defterlerine Göre Denizli Vakıf Kurumları (XVIII.-XIX. Yüzyıllar)” Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. PA.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

Uğur, Yunus. “Şer’iyye Sicilleri”. *DİA* (İstanbul: TDV, 2010), 39/ 8-11.

Ünal, Mehmet Ali, vd. “672 Numaralı Denizli Şer’iye Sicili (Hicri 1204-1213/ Miladi 1789-1799)”, 1 bs, Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2022.

Yalçın, Öner, Sibel ve Mehmet Demirci. “*Germiyanoglu Vakıflar Hamamı*”. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*. C.10, S. 2 (2020): 252-257.

Yılmaz, Metin. “Şurta”. *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/242-244.

Yılmazçelik, İbrahim. “1750-1752 Tarihli Gaziantep Şer’iyye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. S. 1 (2002): 326

DİZİN

Abdü'l-kuddüs	9	<i>camii</i>	42, 47
Abdülkadir Efendi	8	Cârullah.....	9
Ahmed Ağa	7, 43	Çakmak	10
Ahmed Beşe	38	Çal.....	7
Ahmed Efendi	7	Çardak.....	15, 55
Âişe bint-i Mehmed'in	13	Çarşaf.....	38
Aişe bint-i Osman	13	Çaybaşı/ Çayırbaşı Ashab-ı Hayır Medresesi.....	53
Âişe binti Veli Beşe	22	çeşme	43, 51
Akçeler	10	Çivril.....	7
Aktoy.....	9	Çömlekçi Camii	47
Alâaddin Keykûbâd'ın oğlu II. Gıyaseddin Keyhüsrev	47	Çukadâr.....	41
Alaca Mescid.....	9, 10	Çukadâriye.....	20, 39
Arpa.....	35, 36, 37	Çukadâriyye.....	17, 24
Asılbeğ	9	debbâğ.....	27, 32, 58, 59
Aydın.....	6, 8, 11, 14, 42, 53, 56, 63	Debbâğ dükkâmı	27
Bâbuc	16	Debbâğlar.....	9
bağ.....	18, 25, 32, 38, 39, 40	Değirmenci Emir Mehmed	39
Bağ	17, 39	Değirmenönü	47, 48, 49, 52
Bağbaşı.....	10	Delikliçınar .	27, 32, 34, 43, 44, 47, 48, 53
bağçe	27, 36, 37	Delikliçınar Ashâb-ı Hayır Medresesi	53
Bâkır.....	35	Dellâliye.....	20
Başpınar	25	Denizli.....	ii, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 13, 15, 16, 18, 23, 37, 39, 42, 43, 44, 45, 47, 50, 51, 53, 55, 58, 59, 60, 63, 64
Beğdili	10	Devirhân	49
Belgrad	35	Dizlik	16
Beytü'l-mâl	20	Donluk	38, 57
bıçak	27, 29, 31, 34	Döşek	29, 31, 38, 40
Biştov	16		
Buldan	7		
cami.....	2, 42, 43, 47, 48, 49, 52, 64		
Câmi'-i Kebîr	9, 10		

Ebubekir Efendi	8	Feslikân.....	18, 48, 49
Eceler	9	Fırıncı dükkânı.....	32
Ege	8	gaddâre.....	44
Ekmekçi dükkânı.....	26, 33	Gazalcı Hân	60
el- Hâc Kara Osman	44	Gazalcı Hânı	20
el-Hâc Çakır	13	Gazelcizâde Hacı Mehmet Ağa	
el-Hâc Hasan	44	Medresesi.....	53
el-Hâc Mustafâ Halife	48	Gâzi Emir.....	9
el-Hâc Osmân Ağa	7	Gedik Ahmed Paşa.....	43
el-Hac Uzunzâde Mustafa Ağa.....	16	Germiyanoğlu vakıflar hamamı	43
Elmalılarla	15, 39	Germiyanoğulları.....	6
Emîniye	20	Gerzele	10
entari.....	19, 23, 24, 28	Gonca Ali.....	10
entâri.....	20, 31, 35	gömlek	19, 20, 28, 31, 34, 38, 40
es- Seyyid İsmâil Ağa	7	Göveçlik.....	10, 13, 17
Eskihisâr	10	Güher Hatun Medresesi	53
es-Seyyid Ahmed bin Demirci Hacı		Gülruh Sultan.....	43, 52, 59, 60
Ali.....	15	Gümüş Osmân	14
es-Seyyid Hâfız Ahmed Halife.....	49	Gümüşçay	13
es-Seyyid Mehmed.....	7, 45, 49	Güzerlik	9
es-Seyyid Molla Ömerzâde	49	Hacı Ali bin Polad Hacı Mehmed ...	34,
Etmekçi Hacı Mehmed.....	45	35, 36, 37, 58, 59	
Etmekçi Mustafâ kızı Emir Âyşe	13	Hacı Ca'fer.....	14
Evâni-i nuhâs.....	40	Hacı Eyüplü	10
Evliya Çelebi.....	6, 42, 47, 53, 64	Hacı Hüseyin Efendi Medresesi	53
Fâtıma binti el-Hâc Mustafâ	26, 40	Hacı Musa Efendi medresesi	53
Fâtıma bint-i Mehmed.....	15	Hadice binti Şimender Mehmed'in..	18
Fâtıma bint-i Mustafa	13	Halil Ağa Mahallesi Ashâb-ı Hayır	
Fâtıma bint-i Osmân.....	13	Medresesi.....	53
Fatma binti Mustafâ	22	Halil bin Hasan	13
ferâce.....	17	Hamîdli Molla İbrâhîm	
Ferrâş.....	49	Hamîdli Molla İbrâhîm'i.....	44
fes	20	hançer.....	19
Fesleğen	18, 53	Hasan bin Osmân Halife	48

Hasan Çavuş.....	7	ipek yolu	55
Hasan Efendi Medresesi.....	53	İran.....	46
Hasan Paşa	45	İsmâil bin el-Hâc Mustafâ	13
hasır.....	19	Kadı.....	1, 7, 9, 51, 63
hâtem.....	20	kaftân	17, 19, 38, 40
Hatîp.....	49	Kahve dükkânı	26, 34
Hınta.....	17, 25, 35	Kal'a karyesi	51
Horospur.....	47, 48	Kalemiye.....	17, 20
Horsalaz	37, 53	Kara Hasanlı	10
Hûri oğlu Hasan Beşe	13	Karaman.....	10, 44
Hurufat kayıtları	51	Karcı	10
Hüdâmiyye	18, 20, 39	Kassâmiye.....	17, 20
Hüseyin bin Ahmed.....	13	Kaşıkçı	10
Hüseyin bin Hasan	13	Kavlî Fakihzâde Mustafa Halife	49
Hüseyin Efendi Medresesi	53	Kayacık	9
Hz. Ebu Bekir.....	44	Kayalık.....	34, 35, 36, 37, 53
Hz. Muhammed.....	42, 43, 47, 50, 52	Kayalık Mahallesi Ashab-ı Hayır Medresesi.....	53
II. Abdülhamid	3	kaydiye.....	17, 25
II. Bayezid Hân	52	Kaydiyye.....	20
II. Mahmud.....	7	Kayhân.....	10
III. Selim	41, 44	Kaymakzade Hacı Mehmed Efendi Medresesi.....	53
Ispartalı.....	45	Kayyîmlık	50
İbn-i Batuta	6, 64	Kazak Mehmed Ağa	48, 50
İbrâhim bin el-Hâc Mehmed	13	Kazıklıpazâr	45
İbrâhîm bin Mehmed.....	13	kebabçı dükkânı	26
ibrik	24	kebabçı	58, 59
imam.....	7, 48	Kebîr	10, 19, 36
imârethane	51	Kemer	16
İmdâd-ı Seferiyye.....	46	kervansaray	51
İnançoğulları	6	Kethüda.....	21, 22
İncekarazâde Hacı Mehmed Efendi Medresesi	53	Kethüdâ.....	10
İncir	56	Kethüdâiye.....	17
İnek.....	21, 22, 25		

Kınıklı	10	Merkeb	25, 40, 56
Kısmetli el-Hâc Hüseyin		Mesârif-i tahrîr	18
Kısmetli el-Hâc Hüseyin'in	47, 48	Mescid-i Nebevî.....	52
kısrak.....	25	mescit.....	2, 51
kilim	17, 20, 29, 31, 34	Mevlâna Ali	8
Kilim	25, 34	Mevlâna Bağdadi es-Seyyid Ebubekir	
Konstantin veled-i Yorgî	20	Efendi.....	8
Köse kadioğlu el-Hâc Mehmed.....	26	Mevlânâ İbrâhim.....	41
Köstel oğlu Murtazâ bin Mehmed'in		Meydân	9
Veli	15	Mısır.....	38, 46, 56
kral yolu	55	Minder.....	37, 38
Kuramaz	9	Miras	15, 63
Kurşunlu.....	9, 26, 40, 47	MİRAS.....	15
Kurşunlu Camii	47	Molla Mehmedzade Hacı Mehmed	
Kurudere.....	10	Medresesi.....	53
Kutalmıçoğlu Süleyman Bey	6	Muhammed Efendizâde Es-Seyyid eş-	
Kürkçüler	9	Şeyh Muhammed Efendi	7
Kütahya	6	muharremât	11
Ladikizade Ali Hıfzi Efendi	8	Muhzır İbrâhim,.....	13
Laodikeia Kilisesi	50, 65	Muhzır İsmâil.....	13, 14
leblebi.....	56	Muhzır Mustafâ	14
Magosa	45	Muhzırıye.....	20
Mahmud Efendi.....	8	Muhzırıyye.....	18
Manastır	10, 13	Mushaf-ı şerîf.....	27, 34, 35
Medine	42, 47	Mustafâ Efendi.....	8
medrese	2, 43, 51, 52	Müezzin	48, 65
mehir	11, 12, 13, 14, 65	Müftü Mustafa Efendi.....	43, 52
Mehmed Beşe ibni Hüseyin	21	Müftüzâde es-Seyyid eş-Şeyh Ağa ..	18
mehr- i mu'accel	14	Müftüzâde es-Seyyid Şeyh Ağa.....	7
mehr-i misil	14	Narh	55, 56, 65
mehr-i mü'eccel	13, 15	nikah	
Mehr-i mü'eccel	14	nikâh	2, 11, 12, 13, 14
mehr-i müsemmâ.....	14	Nikah.....	12, 13, 65
mektep	2, 51	Osmân Efendi	8

Osmanlı .1, 2, 3, 6, 7, 9, 12, 48, 51, 53, 55, 63, 64, 65	Subaşılık 44
Osmanlı Devleti 1	Sultan IV. Murad Han 52
Osmanlı Türkçesi 1	Şal 24, 33
Öküz 21, 53	Şalvar 16, 28
Öküz Bağlı Mahalde Ashab-ı Hayır Medresesi 53	şalvâr 20
Ömer Efendi 8	Şemikler 10
pabuççu 58, 59	şerbetçi 58, 59
Pamukkale Travertenleri 9	Şerbetçi dükkânı 26
Papuççu dükkânı 27	Şer'iyye sicili 1, 4
Pazar 42, 58	şer'iyye sicilleri 2
Pekmez 25, 56	Şeyh es-Seyyid Mehmed Ağa 7
Pelidlibağ 13, 53	Şuhûdü'l-hâl 14
Pelidlibağ Mahallesi Ashab-ı Hayır Medresesi 53	şurta teşkilatı 44
Pelitlibağ 53	Tabaklar Camii 47
penbe 25, 38	TALÂK 14
Penbe 38	Tavas 7, 56
<i>Sadaka-i câriye</i> 50	Tavaslı Ömer Ağa 7
Sahip Ataoğulları 6	Techîz 25
Sâlih Efendizâde Mustafâ 51	tekin 38
Sandık 35, 36, 37, 40	Tekye 10
Sarây 9	tepsi 19
Saray Camii 47	Terâzi 24
Sarayköy 7, 45	tereke
sarık 20, 28, 33, 35, 38	tereke... 2, 15, 16, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 58
Sarrâç 58	terzi dükkânı 35, 58, 59
Saruhân 10	Terzi Musa oğlu Ali 16
Seccâde 29, 31, 34	Timur 6
Seyfeddin Karasungur 43, 47	Tuz pazarı 58
Seyyid Ahmed Medresesi 53	Tüfenk 16, 21, 24, 27, 34
Seyyid Osman 18	tütün 55
Seyyid Süleyman 18	Ulu Camii 47
	Uzunzâde Mustafâ Ağa 7

Ümmügülsüm.....	18, 21, 32	Yeni Camii	42, 47
Vâiz	49	yorgan	20, 29, 31, 36, 40
Vakfiyye	51	Yorgan... ..	21, 23, 25, 29, 31, 32, 33, 38, 40
Vakıf	50, 51, 64	Yorgancı dükkânı	27
Vekâlet.....	14	Yüzük.....	40
Voyvoda.....	45	Zebûn	17
yağmurluk	20	Zekeriyyâ	10
Yağmurluk	28, 33	Zeytûn	10
Yârengüme	37, 44	Zimmî	20, 60
yasdık		Zimmiyân.....	9
yastık	19, 20, 21, 25, 28, 31		
Yemeni	19, 40		

ÖZGEÇMİŞ

Esat Erbil Baykara

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü, 2024, İstanbul

Lisans: Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, 2021, İstanbul

B. MESLEKİ DENEYİM

2017-2021 Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı Dersaadet Yurtları Rehber

2021-2023 Şeyh Şaban-ı Veli Kur'an Kursu Belletmen

2023-2024 Şeyh Şaban-ı Veli Kur'an Kursu Müdür Yardımcısı

C. YAYINLARI

Baykara E. E. "16. Yüzyılda Fatih ve Süleymaniye Medreselerinde Akli ve Pozitif İlimlerin Durumu ve Ders İçeriği" 3. İZU Sosyal Bilimler Lisansüstü Öğrenci Kongresi, 04-05 Haziran 2022, İstanbul (Bildiri)

D.KATILDIĞI ETKİNLİKLER

3. İZU Sosyal Bilimler Lisansüstü Öğrenci Kongresi, 04-05 Haziran 2022, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul